

АНАЛІТИК
АУДИТОРСЬКА ФІРМА

ЕКОНОМІКА ФІНАНСИ ПРАВО

ЩОМІСЯЧНИЙ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 3/1'2021

(видається з 1994 року)

ISSN 2409-1944

[https://doi.org/10.37634/efp.2021.3\(1\)](https://doi.org/10.37634/efp.2021.3(1))

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата з економічних і юридичних наук

Наказ Міністерства освіти і науки України від 02 липня 2020 р. № 886 (економічні науки).

Наказ Міністерства освіти і науки України від 24 вересня 2020 р. № 1188 (юридичні науки).

Рішення Аудиторської палати України від 21.12.2017 р. № 353/10 (облік та аудит).

Реєстраційне свідоцтво серії КВ № 21620-11520ПР від 12 жовтня 2015 р.

Журналу присвоєно міжнародний ідентифікаційний номер ISSN 2409-1944 та включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

Префікс doi журналу: 10.37634/efp.

2021 р.). Повний або частковий передрук матеріалів журналу допускається лише за згодою редакції.

Відповідальність за добір і викладення фактів несуть автори. За зміст та достовірність реклами несе відповідальність рекламодавець.

Підписано до друку 29.03.2021

Формат 60/84/8

Наклад – 250 прим.

Адреса редакції: 01001, м. Київ, вул. Хрещатик, 44

Телефони: (050) 735-43-41, (096) 221-88-61

Факс: (044) 278-05-88

E-mail: efp.redaktor@gmail.com

Сайт: www.efp.in.ua

Засновники:

Аудиторська фірма "Аналітик" спільно з Національною академією внутрішніх справ України

Статті обов'язково проходять

відбір, внутрішнє і зовнішнє рецензування

Рекомендовано до друку та до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Національної академії внутрішніх справ України (Протокол № 5 від 24 березня

Суб'єкт видавничої справи

© "Аналітик", 2021
© "Економіка. Фінанси. Право",
2021

Типографія: ТОВ "Міжнародний бізнес центр"

АНАЛІТИК
АУДИТОРСЬКА ФІРМА

ECONOMICS FINANCES LAW

MONTHLY INFORMATIONAL AND ANALYTICAL JOURNAL

№ 3/1'2021

(issued from 1994)

ISSN 2409-1944

[https://doi.org/10.37634/efp.2021.3\(1\)](https://doi.org/10.37634/efp.2021.3(1))

Journal is included in the list of scientific professional editions of Ukraine, which can be published results of dissertations for the degree of doctor and candidate (PhD).

Order of Ministry of Education and Science of Ukraine of 02 July 2020 № 886 (economic sciences).

Order of Ministry of Education and Science of Ukraine on September 24, 2020 № 1188 (legal sciences).

Order of Audit Chamber of Ukraine on 21 December 2017 № 353/10 (accounting and audit).

Certificate of registration of a series of KV № 21620-11520PR dated October 12 2015.

Journal is awarded the international identification number ISSN 2409-1944 and included in the international Scientometrics base Index Copernicus.

Journal's doi: 10.37634/efp.

Founders:

Audit firm "Analytik" jointly with the National Academy of Internal Affairs of Ukraine

Articles must pass

selection, internal and external review

Recommended for publication and dissemination through the Internet by the Academic Council of the National Academy of Internal Affairs of Ukraine (Protocol № 5 dated March 24, 2021). Full or partial reprint of the

materials of the journal is allowed only with the consent of the editorial office.

The authors are responsible for the selection and presentation of the facts. The content and authenticity of the advertisement is the responsibility of the advertiser.

Signed for print 29.03.2021

Format 60/84/8

Publication – 250 copies

Address of the editorial office: 01001, Kyiv,

Khreshchatyk str., 44

Phones: (050) 735-43-41, (096) 221-88-61

Fax: (044) 278-05-88

E-mail: efp.redaktor@gmail.com

Web: www.efp.in.ua

*The subject of
publishing*

© "Analytik", 2021
© "Economics. Finances. Law",
2021

Typography: LLC "International Business
Center"

Головний редактор

Левченко Валентина Петрівна, д.е.н., член Ради нагляду за аудиторською діяльністю Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю, директор ВПГО «Спілка аудиторів України»

Члени редакційної колегії з економічних наук:

Бойко Антон Олександрович, к.е.н., доцент кафедри економічної кібернетики, Сумський державний університет

Величко Олена Георгіївна, радник першого віце-прем'єра міністра України – Міністра економічного розвитку і торгівлі України

Вереzubова Тетяна Анатоліївна, д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, Білоруський державний економічний університет

Герасимович Анатолій Михайлович, д.е.н., професор, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Головач Тетяна Анатоліївна, д.е.н., професор, аудитор, заступник директора з наукової роботи Інституту аудиту

Криштопа Ірина Ігорівна, д.е.н., професор, професор кафедри обліку і оподаткування Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

Манцевич Юрій Миколайович, д.е.н., доцент, вчений секретар Державного підприємства «Науково-дослідний і проектний інститут містобудування»

Полякова Євгенія Сергіївна, к.е.н., доцент кафедри фінансів та банківської справи, проректор з науково-педагогічної роботи (навчальний процес) Вищого навчального закладу «Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка»

Потишняк Олена Миколаївна, д.е.н., професор, професор кафедри організації виробництва, бізнесу та менеджменту Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка

Прушківський Володимир Геннадійович, д.е.н., професор, перший проректор Запорізького національного технічного університету

Сіскос Євангелос, д.е.н., професор, Університет Західної Македонії

Ткаченко Сергій Анатолійович, д.е.н., професор, ректор Вищого навчального закладу "Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка»", Академік Академії економічних наук України

Тринчук Віктор Вікторович, к.е.н., доцент кафедри туристичного та готельного бізнесу Національного університету харчових технологій

Чижєвська Людмила Віталіївна, д.е.н., професор, професор кафедри обліку і аудиту Державного університету «Житомирська політехніка», академік Академії економічних наук України

Члени редакційної колегії з правових наук:

Балгімбекова Гульнара, к.ю.н., завідувач кафедри конституційного та міжнародного права, Карагандинський державний університет імені Е.А. Букетова

Головач Володимир Володимирович, к.ю.н., голова правління ПрАТ «Аудиторська фірма "Аналітик"», Заслужений юрист України

Василинчук Віктор Іванович, д.ю.н., професор, професор кафедри оперативного-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, заслужений юрист України, полковник поліції

Глушков Валерій Олександрович, д.ю.н., проф., заслужений юрист України, академік Міжнародної академії безпеки та конфліктології

Константинов Сергій Федорович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри адміністративної діяльності НАВС

Луць Володимир Васильович, д.ю.н., професор, заслужений діяч науки і техніки України, академік Національної академії правових наук України

Мусін Куат Саніяжанович, к.ю.н., старший викладач кафедри конституційного та міжнародного права, Карагандинський державний університет імені Е.А. Букетова

Озерський Ігор Володимирович, д.ю.н., професор, професор кафедри цивільного та кримінального права і процесу Чорноморський національний університет імені Петра Могили, академік Національної академії наук вищої освіти України

Скоржевська-Амберг Малгожата, Доктор філософії, адвокат, Університет Козмінського, юридичний коледж, Кафедра теорії, філософії та історії права (Польща)

Фрицький Юрій Олегович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри конституційного, адміністративного права та соціально-гуманітарних дисциплін, Інститут права та суспільних відносин Університету "Україна". Заслужений юрист України.

Яровий Анатолій Олександрович, к.ю.н., доцент, професор кафедри права публічного адміністрування Маріупольського державного університету, суддя у відставці

Відповідальний редактор: Поповецька-Демченко Леся Петрівна

Випусковий редактор: Туманян Анна Оганесівна

Editor-in-chief

Valentyna P. Levchenko, Dr. Economics, member of the Supervisory Board for audit activity of the Authority public oversight for audit activity, Director of the All-Ukrainian Professional Non-Governmental Organization "Union of Auditors of Ukraine"

Members of the editorial board of Economic Sciences:

Anton O. Boiko, PhD Economics, Associate Professor of Economic Cybernetics Department, Sumy State University

Olena H. Velychko, Advisor to the First Vice Prime Minister of Ukraine - Minister of Economic Development and Trade of Ukraine

Tatyana A. Verezubova, Dr. Economics, Professor, Head of the Department of Finances, Belarusian State Economic University

Evangelos Siskos, Dr. Economics, Professor, University of Western Macedonia

Anatolii M. Herasymovych, Dr. Economics, Professor, Kyiv National Economic University after Vadym Hetman

Tetiana A. Holovach, Dr. Economics, Professor, auditor, deputy director for scientific work of the Institute of Audit

Iryna I. Kryshchop, Dr. Economics, Professor, Professor of Accounting and Taxation Department, Kyiv National Economic University after Vadym Hetman

Yurii M. Mantsevych, Dr. Economics, Associate Professor, Scientific Secretary of the State Enterprise "Research and Design Institute of Urban Development"

Yevheniia S. Poliukova, PhD Economics, Associate Professor of Finances and Banking Department, vice-rector for scientific and pedagogical work, Higher Educational Institution «International Technology University "Mykolaiv Polytechnic"»

Olena M. Potyshniak, Dr. Economics, Professor, Professor of the Production, Business and Management Department of the Kharkiv National Technical University of Agriculture after Petro Vasylenko

Volodymyr H. Prushkivskiy, Dr. Economics, Professor, First Vice-Rector of the Zaporizhia National Technical University

Serhii A. Tkachenko, Dr. Economics, Professor, Rector of the Higher Educational Institution «International Technology University "Mykolaiv Polytechnic"», Academician of Academy of Economic Sciences of Ukraine

Viktor V. Trynchuk, PhD Economics, Associate Professor of tourism and hotel business department, National University of Food Technology

Liudmyla V. Chyzhevska, Dr. Economics, Professor, Professor of the Production, Professor of Accounting and Auditing Department, State University "Zhytomyr Polytechnic", Academician of the Academy of Economic Sciences of Ukraine

Members of the editorial board of Law Sciences:

Gulnara Balgimbekova, PhD Law, Head of the constitutional and international law department, Karagandy State University after E.A. Buketov.

Volodymyr V. Holovach, PhD Law, Head of the Board of the Audit Firm "Analytik", Honored Lawyer of Ukraine

Serhii F. Konstantinov, Dr. Law, Professor, Head of the Administrative Activity Department of the National Academy of Internal Affairs

Viktor I. Vasylynchuk, Dr. Law, Professor, Professor of the Operational and Investigating Department of the National Academy of Internal Affairs, Honored Lawyer of Ukraine, Colonel of the Police

Valerii O. Hlushkov, Dr. Law, Professor, Honored Lawyer of Ukraine, Academician of the International Security and Conflict Academy

Volodymyr V. Luts, Dr. Law, Professor, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine, Academician of National Academy of Law Sciences of Ukraine

Kuat S. Musin, PhD Law, Senior Lecturer of the constitutional and international law department, Karagandy State University after E.A. Buketov.

Ihor V. Ozerskyi, Dr. Law, Professor, Professor of the Civil and Criminal Law and Process Department of Black Sea National University after Petro Mohyla, Academician of the National Academy of Sciences of Higher Education of Ukraine

Malgorzata Skorzewska-Amberg, PhD, DSe, Kozminski University, College of Law, Department of Theory, Philosophy and History of Law (Poland)

Yurii O. Frytskyi, Dr. Law, Professor, Head of the Constitutional, Administrative Law and Social and Humanitarian disciplines Department, Law and Public Relations Institute of the "Ukraine" University, Honored Lawyer of Ukraine

Anatolii O. Yarovyii, PhD Law, Professor of Law and Public Administration Department, Mariupol State University, retired judge

Managing editor: Lesia P. Popovetska-Demchenko

Issue Editor: Anna O. Tumanian

ЗМІСТ

РАДЧЕНКО О.П. Державне регулювання системи управління охорони здоров'я як стратегічний імператив в контексті зовнішніх викликів	5
НЕЧИПОРЕНКО Т.Д., МУСЯТОВСЬКА О.С. Фінансова архітектоніка у контексті цифрової глобалізації	9
БОРДУН О.В. Теоретичні передумови визначення змісту поняття "безпека судової влади"	12
ШКОДА Т.Н. Key priorities of strategic management of airports in Ukraine (Ключові пріоритети стратегічного управління аеропортами України)	16
ТОВСТА С.П. Громадянське суспільство в європейській та вітчизняній політико-правовій свідомості: історико-теоретичний аспект	20
ЯЦЬКОВА Р.В., БЛАЩУК-ДЕВ'ЯТКІНА Н.З. Аналіз діяльності систем переказу коштів в Україні	25

CONTENTS

RADCHENKO O.P. State regulation of the healthcare management system as a strategic imperative in the context of external challenges	5
NECHYPORENKO T.D., MUSIATOVSKA O.S. Financial architectonics in context digital globalization	9
BORDUN O.V. Theoretical prerequisites for determining the content of the concept of "security of the judiciary"	12
SHKODA T.N. Key priorities of strategic management of airports in Ukraine	16
TOVSTA S.P. Civil society in European and domestic political and legal consciousness: historical and theoretical aspect	20
YATSKOVA R.V., BLASHCHUK-DEVIATKINA N.Z. Analysis of the activity of money transfer systems in Ukraine	25

РАДЧЕНКО
Олександр Петрович
rap_1@ukr.net

УДК 351.2

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОХОРОНИ
ЗДОРОВ'Я ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ІМПЕРАТИВ В КОНТЕКСТІ
ЗОВНІШНІХ ВИКЛИКІВ

STATE REGULATION OF THE HEALTHCARE MANAGEMENT SYSTEM
AS A STRATEGIC IMPERATIVE IN THE CONTEXT OF EXTERNAL
CHALLENGES

д.е.н., доцент, Одеський
національний університет
ім. І.І. Мечникова

DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2021.3\(1\).1](https://doi.org/10.37634/efp.2021.3(1).1)

RADCHENKO Oleksandr Petrovych – Doctor of Economics, Associate Professor, Odesa I.I. Mechnykov National University

У процесі дослідження виявлено основні чинники ефективного управління системою охорони здоров'я. Наголошено на визначенні механізмів та інструментарію державного управління національною системою охорони здоров'я, які детермінують глибокі системні зміни в умовах реформування галузі. Розроблено вдосконалену методикою оцінювання результатів ефективного розвитку механізмів державного управління медичними установами через трансформацію процедур та правил, що регламентують взаємодію агентів на ринку медичних послуг України. На основі аналізу результатів дослідження визначено сучасний стан системи охорони здоров'я України як передумову модернізації медичної галузі та підвищення її конкурентоспроможності.

* * *

The study identified key factors in the effective management of the health care system. Emphasis was placed on defining mechanisms and tools for public administration of the national health care system, which determine profound systemic changes in the reform of the industry and developed an improved methodology for assessing the results of effective development of public administration mechanisms through the transformation of procedures and rules governing the interaction of agents. market of medical services of Ukraine. These provisions, in fact, necessitate an analysis of the development of public administration mechanisms in the field of health care in Ukraine as a subject of study, and their interaction in the process of systemic changes in the industry to establish links between major categories. Based on the analysis of the results of the study, the current state of the health care system of Ukraine as a prerequisite for the modernization of the medical sector and increase its competitiveness. State regulation of the health care system should be divided into specific types of regulatory actions that would determine the subject, content, structure of the object of regulation and other parameters. The system of public administration is a set of rules, laws and procedures governing the interaction of participants at the national level. The determinants of the development of mechanisms of state management of the medical sector of Ukraine (socio-political, economic, demographic, socio-cultural) are determined and substantiated. The main reasons that hinder the development of the market of medical services in Ukraine are identified and the main directions and tools for overcoming these obstacles are outlined. The concept of systemic transformation of public administration mechanisms in the field of health care is substantiated, which defines the basic principles, among which are decentralization, democratization, self-regulation, autonomy, intensification, optimization of functions, which provides for diversification of ownership, sectoral governance reform, improving regional governance, financial reform, etc.

Ключові слова: медична реформа, державне регулювання, конкурентоспроможність

Keywords: medical reform, state regulation, competitiveness

ВСТУП

Розглядаючи питання забезпечення ефективного управління системою охорони здоров'я, передусім необхідно розглянути фундаментальні поняття та значущість «здоров'я» як основи розвитку нації. Неможливо розглядати медичну галузь країни, в умовах глобального впливу, не звернувши увагу на головний її орієнтир, а саме на побудову та вдосконалення національної сфери охорони здоров'я – здоров'я населення загалом та окремої людини зокрема.

Із розвитку суспільства та покращенням його добробуту зростає й цінність здоров'я у світі. Намагання жити довше і якісніше – тренд сучасної людини, тому що здоров'я – це не тільки й не стільки відсутність хвороб або фізичних вад, а здебільшого стан повного, гармонійного фізичного, психічного та соціального благополуччя [1].

Сьогодні проблема системи управління та державного регулювання діяльності у сфері охорони здоров'я постає гостро, як ніколи. Актуальність цього питання

у сучасних умовах підсилюється необхідністю реорганізації та вдосконалення механізмів державного регулювання національної медичної системи в Україні у контексті реалізації медичної реформи з орієнтацією на зразки найкращих європейських практик.

Проблемами державного регулювання, його основи формування висвітлили у своїх працях видатні класики економічної думки, такі як: Т. Джослінг, Дж. Кейнс, К. Маркс, А. Маршал, П. Самуельсон, А. Сміт, М. Фрідман та багато інших.

Стосовно вітчизняних науковців неможливо обійти увагою науковий доробок із проблеми сучасного розвитку охорони здоров'я України, особливо у контексті суперечливих соціально-економічних процесів, таких видатних постатей, серед яких В. Базилевич, В. Білова, Г. Боднар, О. Євсєєва, К. Павлюк та багато інших.

МЕТА роботи полягає в узагальненні проблем розвитку державного управління системними змінами у сфері охорони здоров'я, визначенні основних тенденцій та трендів модернізації систем охорони здоров'я у

розвинутих країнах та обґрунтуванні їх структурно-функціональних процесів.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для реалізації поставлених завдань у процесі дослідження використано наступні спеціальні методи, серед яких теоретичні: абстрагування, конкретизації та узагальнення положень у наукових джерелах для визначення сучасного стану дослідження проблеми, розробки концепції системної трансформації механізмів державного управління у сфері охорони здоров'я України тощо.

РЕЗУЛЬТАТИ

Теоретичні та прикладні аспекти державного регулювання системи охорони здоров'я будь-якої країни пройшли довгий та тернистий шлях еволюційного розвитку. Визначаючи роль державного регулювання у цьому процесі, опираючись на історичний досвід, очевидним стає той факт, що держава, як координуючий та контролюючий орган, зобов'язана бути гарантом та активним суб'єктом ринкових відносин, які виникають у процесі соціально-економічної діяльності суб'єктів господарювання, особливо у контексті впливу нових викликів, які постали перед суспільством (всесвітня пандемія COVID-19 тощо).

Об'єктивна необхідність державного регулювання системи охорони здоров'я, в умовах глобалізації, не підлягає сумніву та сприймається як аксіома, оскільки забезпечення соціальної справедливості, неможливо без втручання держави, використовуючи тільки ринкові механізми, й особливо це питання гостро стоїть у сфері охорони здоров'я [2]. Практика розвинутих країн світу засвідчує, що державна підтримка є запорукою успішного функціонування медичної галузі та забезпечення його сталого розвитку.

Зазначені положення, власне, й обумовлюють не-

обхідність проведення аналізу розвитку механізмів державного управління у сфері охорони здоров'я України, як предмету дослідження, та їх взаємодії у процесі системних змін галузі зі встановлення зв'язків між основними категоріями.

Основним трендом розвитку країн, на думку М.В. Співак, є трансформація їх життєвих стандартів, моделей поведінки та людських потреб під впливом процесу глобалізації та інтеграції. Забезпечення цих потреб не є компетенцією однієї або групи держав, – це вимагає більш широкої та прискіпливої інтеграції зусиль на міжнародному рівні, адже навіть найміцніша у соціально-економічному плані держава не в змозі протистояти глобальним викликам самостійно [3].

Основна проблема дієздатності національної системи охорони здоров'я лежить не в законодавстві України, а знаходиться в площині взаємодії механізмів державного управління галуззю й лікувальних організацій. Тому вкрай важливими є розроблення та впровадження механізмів державного управління системними змінами у сфері охорони здоров'я, їх розвиток та модернізація задля обґрунтування реформаторських або еволюційних змін.

Розробляючи механізм державного регулювання системою охорони здоров'я, необхідно керуватися сучасними викликами та набутим досвідом. Теоретико-методологічною та методичною базою таких досліджень має бути насамперед діалектичний метод пізнання, враховуючи принципи системності та послідовності у пізнанні об'єктивних законів суспільного розвитку, фундаментальні та прикладні роботи й розробки провідних вітчизняних і закордонних фахівців із проблем формування основ та функціонування механізму державного регулювання галузі охорони здоров'я з огляду на процеси глобалізації (рис. 1).

Рис. 1. Концепція механізму державного управління системою охорони здоров'я України

В умовах глобалізації системні механізми державного управління сферою охорони здоров'я це – визначення наслідків розмежування сутності державного управління медичною галуззю та форм його реалізації суб'єктнооб'єктних відносин для визначення компонентів механізмів державноуправлінської діяльності, яку умовно можна розділити на наступні складові [3]:

- організація процесів управління як сукупності операцій, що виконуються за певними нормативно-правовими приписами та регламентними нормами;
- система методів управління як сукупність засобів та інструментів впливу ієрархічної адміністративної системи на керований нею об'єкт;
- послідовність та порядок управління як сукуп-

ність технічних та технологічних засобів для реалізації адміністративних процесів.

Державне регулювання системи охорони здоров'я доцільно розподіляти за конкретними видами регуляторних дій, які б визначали предмет, зміст, структуру об'єкту регулювання та інші параметри. Сучасний розвиток системи охорони здоров'я характеризується пошуком нових, ефективних підходів до реформування галузі, яке забезпечить надання якісних медичних послуг, вдосконалив систему фінансування та забезпечить умови інвестиційних надходжень на нові інноваційні проекти.

Реформування галузі охорони здоров'я назріло давно. Так, за аналітичними висновками «Індексу здоров'я. Україна», які були зроблені Міжнародним фондом «Відродження», Україна витрачає на медицину від 2,8% до 4% власного ВВП. Третина цих коштів використовується неефективно або не за призначенням. Фактично ресурси втрачаються через утримання приміщень, які не виконують функціонального призначення. Крім того, в галузі спостерігаються корупційні складові [7]. Проведене дослідження GfK Ukraine, в якому українці оцінювали проблеми, які є актуальними на сучасному етапі розвитку системи управління охорони здоров'я, засвідчили, що 18 млн українців ходять до лікарні щорічно, а 93% з них платять у цих лікарнях із власної кишені [6].

Серед основних проблем, пов'язаних із корупційними ризиками у сфері охорони здоров'я, можна виділити [5]:

– неотримання профільними лікарями та пацієнтами лікарських засобів вчасно та у повному обсязі через гальмівні процеси переходу до нової системи закупівель фармацевтичної продукції та інших засобів медичної галузі;

– неспроможність для більшості пацієнтів можливості лікування за кордоном та надання медичної до-

помоги із трансплантації органів через корупційні ризики, які спричинені недостатньою регламентацією необхідних відповідних процедур та відсутності прозорості обліку громадян, які потребують такої медичної допомоги. Оскільки, попри прийняття Закону України від 17.05.2018 р. № 2427 «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» та відповідних підзаконних нормативно-правових актів, все одно існує необхідність у збалансуванні та правовому регулюванні певних питань, пов'язаних із трансплантацією органів. Зокрема, стосовно запровадження прозорого обліку громадян, що потребують лікування за межами країни; забезпечення належного функціонування державних інформаційних систем трансплантації органів, які наразі так і не були впроваджені тощо;

– зловживання під час надання найбільш поширених медичних послуг, де окремо можна виділити проходження професійних медичних та профілактичних оглядів, встановлення груп інвалідності тощо;

– недосконалі та недостатньо прозорі процедури добору кадрів на керівні посади у закладах охорони здоров'я та інших структурних одиницях.

Невтішним є той факт, що за аналітичними даними Світового банку, витрати населення на медицину складають близько 3,5% ВВП України, при тому, що тривалість життя, яка є визначальним показником рівня охорони здоров'я, одна з найнижчих у Європі, де Україна посідає 104 місце серед 183 країн [7].

Отже, реформування галузі, розпочате Урядом країни назріло давно і є незворотнім процесом порятунку медичної сфери (рис. 2). Реформа системи охорони здоров'я має передбачати кардинальні якісні зміни всіх функцій системи охорони здоров'я – управління цією системою, забезпечення її відповідними ресурсами, фінансування та надання вироблених цією системою послуг [7].

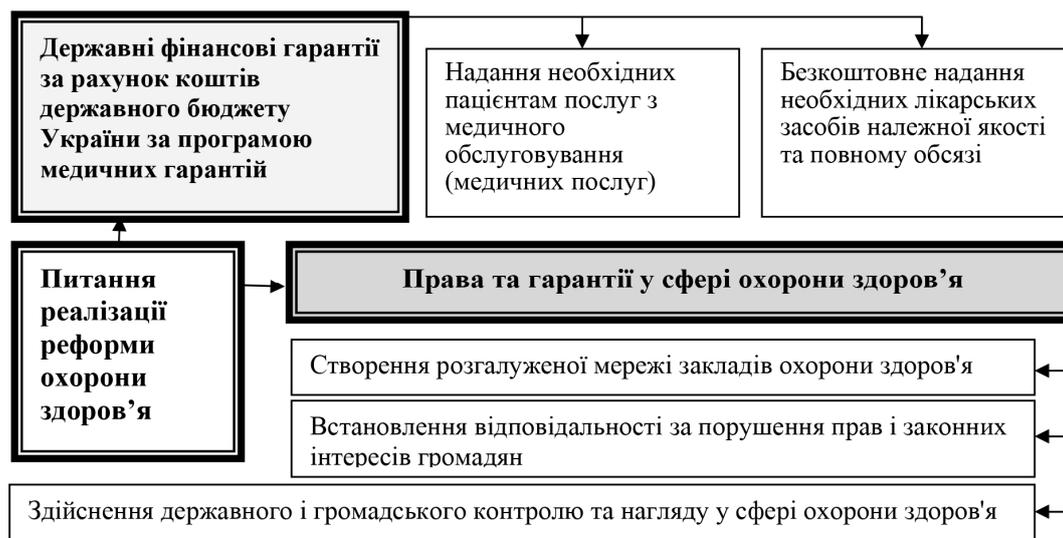

Рис. 2. Реалізація медичної реформи та її складових елементів

Аналіз спостережень за сучасним станом та трендами в управлінні системою охорони здоров'я дають підстави вважати своєчасність втілення наступного комплексу заходів, спрямованих на покращення ситуації в медичній галузі [4]:

– впровадження системи стимулювання інвестиційної активності роботодавців для покращення стану здоров'я робітників зокрема і, як наслідок, населення загалом;

– надання населенню медичних послуг, асортименту

мент, якість і обсяги яких відповідатимуть реальному рівню захворюваності й запитам населення, сучасному рівню медичної науки й інноваційним технологічним реаліям;

– вдосконалення функціонального якісного стану системи охорони здоров'я шляхом створення умов для інноваційного розвитку та комплексної модернізації матеріально-технічної бази галузі;

– активізація заходів широкої та всебічної профілактики захворювань (особливо професійного характеру);

– розроблення та створення економічних, правових та екологічних умов для нівелювання техногенних впливів на стан здоров'я людини й суспільства загалом;

– вдосконалення та впровадження механізмів реалізації техніко-технологічних передумов запобігання або компенсації негативного впливу природного середовища на стан здоров'я населення.

ВИСНОВКИ

Стратегія реформування системи управління охороною здоров'я – це амбітна мета, спрямована на кардинальну реорганізацію управлінських інструментів, створення системи, орієнтованої на пацієнта, здатної забезпечити медичне обслуговування для всіх громадян України на рівні та за стандартами розвинутих держав світу. Досягнення цієї мети лежить на дотриманні наступних заходів: впровадження дієвих механізмів координації та консолідації діяльності всіх складових системи управління охороною здоров'я; перформатування системи фінансування охорони здоров'я; перереєстрація та за необхідності реструктуризація всієї мережі лікувально-профілактичних установ країни з метою їх оптимізації; якісне вдосконалювання правових, економічних та організаційних механізмів функціонування суб'єктів медичної сфери; розроблення та втілення ефективної системи державних гарантій лікарського забезпечення населення; розвиток інноваційної складової з метою поліпшення якості та ефективності наданих медичних послуг.

Список використаних джерел

1. Баєва О.В. Менеджмент охорони здоров'я. К.:

МАУП, 2009. 560 с.

2. Бюджетний простір для системи охорони здоров'я в Україні: програмний документ для підтримки діалогу щодо підготовки бюджету на 2021 рік. Програмний документ щодо охорони здоров'я № 20/01. 2020. 27 с. URL: https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0003/463872/UKR-Budgetary-space-for-health-ukr.pdf

3. МОЗ України. Що було, є й буде. URL: https://moz.gov.ua/uploads/2/13773-transition_book_healthcare.pdf

4. Єлісєєва О.К. Сучасний стан оцінювання регулювання медичної галузі. *Система державної статистики в Україні: сучасний стан, проблеми, перспективи*: зб. наук. праць XIII Міжнар. наук.-практ. конф. з нагоди Дня працівників статистики (2015 р.). К.: ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2015. С. 26–29.

5. Прохоренко Є. Корупція у сфері охорони здоров'я: НАЗК провело публічне обговорення Антикорупційної стратегії. Аптека online. URL: <https://www.apтека.ua/article/553467>

6. GfK Ukraine. URL: <https://www.gfk.com>

7. The world bank. URL: <http://www.worldbank.org/uk/country/ukraine>

References

1. Baieva O.V. Health management. Kyiv: MAUP, 2009. 560 p. [in Ukrainian].

2. Budget space for the health care system in Ukraine: a policy document to support the dialogue on the preparation of the 2021 budget. URL: https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0003/463872/UKR-Budgetary-space-for-health-ukr.pdf [in Ukrainian].

3. Ministry of Health of Ukraine: What was, is and will be. URL: https://moz.gov.ua/uploads/2/13773-transition_book_healthcare.pdf [in Ukrainian].

4. Yeliseieva O.K. The current state of evaluation of the regulation of the medical industry. *The system of state statistics in Ukraine: current status, problems, prospects*: collection of scientific works XIII International scientific and practical conference on the occasion of the Day of Statistics 2015. Kyiv: DP «Inform.-analit. ahentstvo», 2015. pp. 26–29. [in Ukrainian].

5. Prokhorenko Ye. Copies in the sphere of health protection: NAPK has carried out a public discussion of the Anti-Corruption Strategy. Online pharmacy. URL: <https://www.apтека.ua/article/553467> [in Ukrainian].

6. GfK Ukraine. URL: <https://www.gfk.com>.

7. The world bank. URL: <http://www.worldbank.org/uk/country/ukraine> [in Ukrainian].

НЕЧИПОРЕНКО
Тетяна Дмитрівна
sittanya33@gmail.com

УДК 336.145: 338.43

МУСЯТОВСЬКА
Олена Степанівна
domishkan.elena@gmail.com

к. е. н., зав. навчально-методичної лабораторії,
Вінницький технічний коледж

ФІНАНСОВА АРХІТЕКТОНІКА У КОНТЕКСТІ ЦИФРОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

FINANCIAL ARCHITECTONICS IN CONTEXT DIGITAL GLOBALIZATION

DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2021.3\(1\).2](https://doi.org/10.37634/efp.2021.3(1).2)

викладач, Вінницький технічний
коледж

NECHYPORENKO Tetiana Dmytrivna – PhD in Economics, head of the educational and methodical laboratory, Vinnytsia Technical College

MUSIATOVSKA Olena Stepanivna – lecturer, Vinnytsia Technical College

У статті досліджено фінансову архітектоніку у контексті цифрової глобалізації. Висвітлено сучасний стан фінансової архітектоніки як науки про створення фінансової архітектури, про природу, специфіку, принципи розбудови фінансових систем різних рівнів, які ґрунтуються на єдності, загальних закономірностях їх розвитку й регулювання. Акцентовано, що фінансова архітектоніка має досягати конкретної мети, а її результати вимірюватися показниками ефективності, які мають певну специфіку на різних економічних рівнях. Окреслено зміни, що характеризують розвиток фінансового середовища, виявлено необхідність формування нової фінансової архітектоніки з урахуванням наявних глобалізаційних процесів та викликів. Запропоновано напрями забезпечення успішної реалізації засобів цифровізації фінансової інфраструктури, фінансового ринку.

* * *

The paper examines financial architecture in the context of digital globalization. The current state of financial architecture as a science of creating financial architecture, the nature, specificity, principles of development of financial systems of different levels, based on unity, general patterns of their development and regulation. The current stage of development of national financial architecture is characterized by significant contradictions. On the one hand, the national-state form of its organization is preserved, on the other hand, the possibilities of national financial policy are limited due to the growing importance of international financial instruments, increasing international capital and strengthening the role of international financial organizations. The nature of relations and interrelations of national financial architecture is changing – its openness and interdependence is increasing, the scale of chain reactions is increasing, according to which negative phenomena spread from one class of financial assets, types of financial institutions, financial market segments to others. It is accepted that financial architecture should achieve a specific goal, and its results should be measured by performance indicators that have certain specifics at different economic levels. The changes characterizing the development of the financial environment are outlined, the necessity of forming a new financial architecture taking into account the existing globalization processes and challenges is revealed. The directions of ensuring successful realization of means of digitalization of financial infrastructure, financial market are offered. We can say that the development of economic systems, technologies, real markets directly depends on the depth of financial architecture of the country's financial architecture, is the ability of a set of banking and non-banking financial institutions to effectively distribute and redistribute the movement of financial capital.

Ключові слова: фінансова архітектоніка, фінансова система, цифровізація, глобалізація

Keywords: financial architecture, financial system, digitization, globalization

ВСТУП

Сучасний процес глобалізації зумовлює необхідність розроблення новітніх підходів до вивчення та усвідомлення процесів функціонування світового фінансового середовища та фінансової системи. Формується новий каркас (архітектоніка) світової системи економіки, який характеризується певними зрушеннями: нівелюється грань між внутрішнім та зовнішнім середовищем діяльності, традиційні зовнішньо-економічні доктрини втрачають силу, події відбуваються не на світовому ринку, а глобальному фінансовому середовищі. Відповідно на часі фінансова реформа, реструктуризація принципів, механізмів і методології функціонування міжнародних фінансових інституцій. Усі складові світової фінансової системи

багатогранні і взаємопов'язані між собою, тому для гармонійного та ефективного її функціонування у контексті цифрової глобалізації ключовою умовою є злагоджена робота структурних елементів. Під впливом цифровізації відбувається трансформація фінансового сектору: з'являються нові гравці фінансового ринку, змінюється роль фінансового посередництва, впроваджуються нові підходи до організації торгівлі цінними паперами та іншими фінансовими інструментами. У такому контексті особливого значення набуває фінансова система, яка неможлива без фінансової архітектоніки, як певної структури фінансової системи, що відповідає розкриттю її внутрішньої сутності.

Теоретичні та практичні аспекти фінансової архітектоніки у контексті цифрової глобалізації дослід-

джено багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими, такими як: В. Андрійчук, А. Венцурик, В. Геєць, О. Гудзинський, О. Глушенко, А. Гриценко, В. Збарський, В. Зіновчук, З. Луцишин, П. Макаренко, М. Малік, В. Микитюк, І. Король, О. Красновська, П. Саблук, І. Сіренко, В. Ситник, П. Стецюк, Є. Редзюк, І. Ряба, В. Ткаченко, І. Топіха, Н. Тусова, О. Школьнік, О. Шпичак та ін. Однак враховуючи цінність опублікованих праць науковців чимало питань залишаються дискусійними, що обумовило вибір теми та її актуальність.

МЕТА роботи – висвітлення фінансової архітектури у контексті цифрової глобалізації, виокремлення стратегічних орієнтирів її розвитку, окреслення проблемних аспектів та запропонування напрямів їх вирішення.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У роботі методологічну основу визначають положення діалектичного методу пізнання економічних явищ і процесів у безперервному їх взаємозв'язку та взаємозалежності. Використано методи емпіричних досліджень, зокрема, спостереження та порівняння.

РЕЗУЛЬТАТИ

Поняття фінансової архітектури є новою парадигмою розвитку сучасного фінансового середовища з урахуванням взаємозалежності складових із домінуючими детермінантами розвитку економіки. Предметом архітектури виступають загальні закономірності побудови цілісних систем, визначальними рисами яких є самодостатність, внутрішня єдність, завершеність. Зміни фінансової системи визначають доцільність врахування загальних принципів архітектури, які розкривають можливості формування дієвої інституційної структури, що враховує багаторівневу систему взаємопов'язаних елементів, які поєднані цільовою функцією впорядкування руху фінансових потоків. У такому контексті помічаємо, що ефективність функціонування фінансової системи залежить від рівня взаємоузгодженого та стабільного зв'язку між інституційними одиницями, що здатні від власного імені володіти активами, приймати зобов'язання, брати участь в економічній діяльності.

Глобалізаційні процеси актуалізують питання формування фінансової архітектури в умовах цифровізації. Науковцями обґрунтована важливість ключових змін архітектури глобальної фінансової системи. Доречно зупинитись на сутності терміну «архітектура». За І. Кантом «архітектура» є гармонійним сполученням, що являє собою мистецтво побудови частин у єдине ціле. Відмінність архітектури від архітектур полягає у тому, що архітектура завжди передбачає інтеграцію та ієрархічність, архітектура дає змогу поширити це поняття за рахунок констеляції – просторового сполучення без зв'язків та гіперархії, а також гармонійно переходити від дослідження явищ світового та наднаціонального рівня до їх проявів на рівні країни [2].

Фінансова архітектура є специфічною категорією, що окреслює принципи побудови фінансової системи, дозволяє визначати загальну її динаміку, вектори розвитку та напрями змін для досягнення суспільних цілей. Формування фінансової архітектури можна

звести до поєднання інституційного та інтеграційного підходів у її тлумаченні. На думку професора А. Гриценка, формування нової фінансової системи відбувається у рамках визначеної інституційної побудови – інституційної архітектури [3].

Враховуючи погляди вчених, пропонуємо визначити фінансову архітектуру як просторово-часову композицію взаємозалежних і взаємопов'язаних елементів фінансового середовища, які характеризуються здатністю змінюватися під впливом внутрішніх та зовнішніх умов із метою подолання протиріч фінансової глобалізації. До характерних ознак фінансової архітектури відносимо: цілісність, взаємозалежність елементів системи, інтегративність, ієрархічність, стійкість, гармонійність, чутливість, адаптивність та просторовість [2].

На основі морфологічного аналізу дефініції «фінансова архітектура» – це наука про принципи єдиного цілісного фінансового простору, яка визначає взаємозв'язок між елементами фінансової системи та має властивості оновлення, якісних змін відповідно до викликів глобалізаційних процесів, забезпечує логічну структурування складових фінансової діяльності, оцінює зовнішні економічні детермінанти та імперативи.

Через призму цифрової глобалізації фінансова архітектура виступає як інституційна структура світової фінансової системи, яка визначає функціональні взаємозв'язки і склад елементів, може оновлюватись і радикально змінюватись у часі та просторі. На різних економічних рівнях фінансова архітектура може приймати специфічні форми залежно від виду економічних відносин, які нею опосередковуються.

Фінансова архітектура містить фінансові системи декількох типів:

- фінансові системи, орієнтовані на фондові ринки (умовно «англо-саксонські»);
- фінансові системи орієнтовані на банки («континентальні») [3].

Відмінності між їх типами проявляються в архітектурі фінансових ринків та інститутів та відносній вагомості окремих фінансових механізмів в економічній системі.

Нині цифровізація в межах фінансової архітектури сприяє узгодженому управлінню всіма процесами на основі створення високоорганізованого середовища, що охоплює й об'єднує інформаційно-технологічне, програмне забезпечення, мережі, бази даних знань, інші засоби інформації. Вона визначає можливість ефективного впровадження цифрових технологій, розвиваючи «Big Data», «розумну» техніку, «розумні» галузі й міста, цифрові (електронні) фінанси (FinTech), технології проектування (BIM) і державні послуги (E-Gov).

Процес глобалізації впливає на світовий розвиток, формується глобальне фінансове середовище, що стирає межі національних ринків капіталу, інвестицій, фінансових потоків, загострює питання валютного регулювання та контролю, змінює функції держави. До основних змін, що характеризують сучасний розвиток фінансового середовища відносимо:

- 1) фінансові кризи, які вийшли за межі локальних, а розвиток фінансового сектору відбувається з відривом матеріального виробництва;

2) непередбачуваність руху міжнародних потоків капіталу посилюється під впливом зростання транс-кордонного злиття, поглинання;

3) має місце зниження ефективності функціонування міжнародних фінансових інституцій (надмірна політизація відносин, жорсткий контроль з їхнього боку стримує власні ініціативи країн-позичальників тощо);

4) поява фінансових конгломератів чинить великий тиск на фінансові ринки, змінює умови для конкуренції, робить традиційні принципи, методи та інструменти регулювання фінансових інститутів мало-ефективними;

5) країни втрачають роль регуляторів світового ринку, а світовий фінансовий ринок дозволяє переміщувати трильйони доларів США без будь-якого контролю держави чи інших офіційних фінансових інститутів.

Обмеженість державних валютно-фінансових ресурсів робить неможливим її протистояння негативним зовнішнім впливам, тому на часі трансформація національних фінансових систем та їх адаптація до змін глобального фінансового середовища.

Основні завдання реформування фінансової архітектури вбачаємо у: забезпеченні своєчасності й достовірності фінансової інформації, ефективного контролю за рухом капіталу, зміцнення фінансових систем, вдосконаленні підходів до вибору режимів валютних курсів та механізму участі приватного сектору в запобіганні та врегулюванні криз.

Фінансові ринки є глобальними і формуються під впливом цифрових технологій, з'являються нові форми й елементи фінансової інфраструктури, зокрема віртуальні банки, фінансово-технічні компанії, міжнародні системи електронних грошей, ринок цифрових валют. За належного рівня інформаційних технологій забезпечується миттєва передача інформації від одного до іншого суб'єкта фінансового ринку, що покращує роботу фінансових інститутів, сприяє розвитку економіки.

Важливими напрямками успішної реалізації засобів цифровізації на фінансовому ринку є:

– забезпечення інтегрування цифрових технологій до інституційної структури фінансового ринку та постійний моніторинг нових ідей;

– формування в системі інституційного регулювання фінансового ринку аналітичного потенціалу даних, який дозволить здійснювати моніторинг та діагностувати характер фінансових операцій;

– встановлення балансу між потребами цифрової

економіки та можливостями формування у персоналу затребуваних компетенцій;

– стандартизація цифрового обліку на фінансовому ринку та формування відповідної інформації для прийняття фінансових рішень.

ВИСНОВКИ

Отже, можна констатувати, що в умовах цифровізації фінансової системи розроблення дієвих механізмів функціонування фінансового ринку потребує впровадження сучасних цифрових технологій.

Успішне формування цифрової фінансової архітектури потребує ефективного використання та функціонування трьох компонентів:

– нормативно-правової бази, яка б дозволяла фінансовим інститутам використовувати цифрові технології для впровадження інновацій;

– навички, необхідні працівникам, власникам, державним службовцям для використання можливостей цифрових технологій;

– ефективні й підзвітні інститути, що використовують Інтернет для розширення прав і можливостей громадян.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: розпорядження Кабінету міністрів України від 17.01.2018 № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80>.

2. Науменкова С. Формування нової фінансової архітектури: основні питання та можливі виклики для України. Вісник НБУ. 2010. № 1. С. 8–13.

3. Луцишин З. Сучасна світова фінансова архітектура: тенденції та суперечності розвитку в умовах глобалізації. Економічний часопис-XXI. 2005. № 5-6. URL: <http://soskin.info/ea/2018/5-6/20050506.html>.

References

1. On the conceptualization of the development of the digital economy for Ukraine and Ukraine for 2018-2020 and action plan for its implementation: the order of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 17.01.2018 № 67-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80> (in Ukrainian).

2. Naumenkova S. Formation of a new financial architecture: main issues and possible challenges for Ukraine. Bulletin of NBU. 2010. № 1. pp. 8–13. (in Ukrainian).

3. Lutsyshyn Z. Contemporary global financial architectonics: tendencies and controversies of development. Economic annals-XXI. 2005. № 5-6. URL: <http://soskin.info/ea/2018/5-6/20050506.html>.

БОРДУН

Олеся Володимирівна

УДК 342.56

ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ПОНЯТТЯ "БЕЗПЕКА СУДОВОЇ ВЛАДИ"

THEORETICAL PREREQUISITES FOR DETERMINING THE CONTENT OF THE CONCEPT OF "SECURITY OF THE JUDICIARY"

викладач, Львівський
університет бізнесу та
праваDOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2021.3\(1\).3](https://doi.org/10.37634/efp.2021.3(1).3)**BORDUN Olesia Volodymyrivna** – lecturer, Lviv University of Business and Law

У статті представлено результати дослідження теоретичних передумов визначення змісту поняття «безпека судової влади». Здійснено епістемологічний аналіз поняття на основі словникової інформаційної бази, що стосується відповідного терміну та встановлено особливості його тлумачення з урахуванням значення споріднених термінів у англійській мові. Досліджено практику застосування відповідного терміну у законодавстві. Охарактеризовано передумови розвитку поняття у рамках теорії національної безпеки. Наголошено, що у зв'язку з недостатньою повнотою теоретико-методологічного забезпечення діяльності, пов'язаної з досягненням безпеки судової влади остання не включається у систему заходів, що стосуються національної безпеки держави.

* * *

Introduction. Analysis of the conceptual foundations of the security of the judiciary shows that the content and constituent elements of the concept have not been studied by domestic scholars. To define the definition of "security of the judiciary" it is necessary to explore the theoretical preconditions that affect its content and structure. This will allow us to continue the research work in the direction of formulating a well-founded definition of the concept, which will improve the theoretical and methodological basis for the development of recommendations for improving regulations related to the security of the judiciary.

The purpose of the paper is to generalize the theoretical prerequisites for defining the meaning of "security of the judiciary".

Results. The paper presents the results of the study of theoretical preconditions for determining the content of the concept of "security of the judiciary". The epistemological analysis of the concept based on the dictionary information base concerning the corresponding term is carried out and features of its interpretation taking into account the value of the related terms in English are established. The practice of application of the corresponding term in the legislation is investigated. The preconditions for the development of the concept within the framework of the theory of national security are described. It is emphasized that due to the lack of complete theoretical and methodological support of activities related to the security of the judiciary, the latter is not included in the system of measures related to national security.

Conclusion. The analysis showed that in the conditions of insufficient completeness of theoretical and methodological support of activities related to the security of the judiciary, the latter is not included in the system of measures related to national security, and therefore remains out of the attention of security researchers. In turn, the exclusion of this issue from the agenda of security research does not allow to achieve the proper development of theoretical provisions, which indicates the emergence of a vicious circle. Thus, a promising area of further research is to clarify the content and structure of the concept of "ensuring the security of the judiciary", taking into account the identified theoretical assumptions and trends in judicial law.

Ключові слова: судовустріч, судова влада, безпека судової влади, національна безпека, загрози безпеці судової влади

Keywords: judiciary, judiciary, security of the judiciary, national security, threats to the security of the judiciary

ВСТУП

Аналіз концептуальних засад безпеки судової влади свідчить про те, що зміст та складові елементи відповідного поняття практично не вивчалися вітчизняними вченими. Як слушно зауважує В. Пасічник, поняття «безпека» є базовим для визначення споріднених понять, які є різновидами безпеки залежно від сфери досліджень (як приклад науковець наводить поняття «безпека особи», «суспільна безпека» тощо). Б. Пасічник наголошує: «Часто дослідники у цій сфері відразу переходять до аналізу національної чи міжнародної безпеки та їх складових, належно не з'ясувавши сутнісно-філософське наповнення поняття «безпека» [1, С. 1]. Поясненням цьому може слугувати, зокрема, зауваження В.П. Тихого до того, що зміст безпеки виявляється у різних її видах по-різному, а відтак, різними є і засоби досягнення тих чи інших безпек. Зміст безпеки і засоби її досягнення, зауважує вчений, залежать від багатьох обставин, зокрема від характеру предметів, безпека яких забезпечується, характеру

джерел небезпеки, її ступеня тощо [2, С. 34].

Для визначення поняття «безпека судової влади» слід дослідити теоретичні передумови, що впливають на його зміст та структуру. Це дозволить продовжити пошукову роботу у напрямку формулювання достатньо обгрунтованого визначення поняття, що сприятиме покращенню теоретико-методологічних засад розроблення рекомендацій для вдосконалення нормативно-правових актів, пов'язаних із забезпеченням безпеки судової влади.

МЕТА роботи полягає в узагальненні теоретичних передумов визначення змісту поняття «безпека судової влади».

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методика дослідження сформована у рамках теорій судовоустрою, судового права та концепції безпеки судової влади. У дослідженні використано методи критичного аналізу наукових джерел, структурно-логічний та формально-догматичний методи. Висновки з проведеного дослідження сформовано з використа-

нням методів узагальнення та абстрагування.

Обґрунтування поняття «забезпечення безпеки судової влади», що може лягти в основу стратегії реформ у сфері судової влади у напрямі розвитку організаційно-правового механізму забезпечення безпеки судової влади вимагає докладної характеристики передумов, що склались у концептуальному полі та законодавстві. Відтак, методика дослідження передбачає, по-перше, епістемологічний аналіз на основі словникової інформаційної бази, що стосується відповідного терміну; по-друге, з урахуванням особливостей перекладу терміну на англійську мову – мову міжнародного спілкування та наукових досліджень; по-третє – вивчення практики застосування відповідного терміну у законодавстві.

Джерельною базою дослідження стали нормативно-правові акти та наукові праці з юриспруденції.

РЕЗУЛЬТАТИ

Згідно з визначенням, запропонованим в Академічному тлумачному словнику, безпека – це стан, коли кому-, чому-небудь ніщо не загрожує [3]. Таке ж визначення міститься і у Словнику української мови [4] та Великому тлумачному словнику сучасної української мови. В останньому, крім визначення терміну «безпека», пропонується також тлумачення окремих видів безпеки, а також служби безпеки і техніки безпеки [5]. В Економічному словнику під безпекою пропонується вважати такі створювані системою умови, що гарантують запобігання витіканню конфіденційної інформації, порушенню таємниці, здійсненню диверсій, сприяють збереженню екосистеми та здоров'я людини [6].

В англійській мові термін «безпека» залежно від контексту та виду безпеки може фігурувати у двох основних формах: «safety» або ж «security». Перший термін згідно із Кембріджським словником має значення «стан або місце, в якому ви перебуваєте в безпеці, і вам не загрожує небезпека чи ризик» [7]. У словнику Міріам-Вебстер наведено тлумачення цього терміну як іменника – умови, за якої унеможливлено зазнати або заподіяти шкоду, травму або втрату, а також дієслова – діяльність, що пов'язана з запобіганням провалів, поломок або аварій. У словнику відзначається також, що в якості іменника термін відомий з XIV ст., в якості дієслова – з XIX ст. [8].

Термін «security» має ширше значення та може застосовуватись у різних сполученнях, що вказують на вид безпеки. Цей термін у Кембріджському словнику тлумачиться як захист людини, будівлі, організації або країни від загроз, таких як злочин або напади іноземних країн; група людей, відповідальних за захист будівлі; факт, що певний об'єкт захищений від зникнення [9]. Словник Міріам-Вебстер пропонує тлумачити аналізований термін як якість або стан безпеки. Серед прикладів, що наводяться – свобода від небезпеки (відмічається, що частіше застосовним є термін «safety»); позбавлення від страху чи тривоги; свобода від перспективи звільнення тощо. Другим значенням є «те, що захищає» – заходи, вжиті для захисту від шпигунства чи саботажу, злочину, нападу чи втечі; організація чи відділ, завданням якого є забезпечення безпеки [10].

Попри досить широке застосування терміну «безпека» у законодавстві, його тлумачення наводиться лише у підзаконних нормативних актах та окремих міжнародних договорах. Визначення термінів виявлено із застосуванням сервісу «Термінологія законодавства», що є складовою офіційної бази даних «Законодавство України» та розміщується на офіційній сторінці Верховної ради України у мережі Інтернет. Оскільки питанням, що досліджується у даному підрозділі є не так варіації визначення терміну «безпека» у законодавстві, а ті його особливі аспекти, що мають бути враховані при формулюванні визначення «безпека судової влади», ми до певної міри абстрагуємось від галузевої специфіки нормативних актів, що містять відповідне визначення. Перелік знайдених варіацій та їх джерела містяться на сторінці сервісу «Термінологія законодавства» [11].

Отже, у підзаконних актах термін безпека тлумачиться як:

- відсутність неприпустимого ризику, пов'язаного з можливістю завдання будь-якої шкоди для життя, здоров'я та майна громадян, а також для навколишнього природного середовища;

- відсутність неприпустимого ризику, пов'язаного з травмуванням або загибеллю людей, заподіянням збитків навколишньому середовищу;

- відсутність недопустимого ризику, пов'язаного з можливістю спричинення шкоди та/або нанесення збитку;

- комплекс заходів, а також людські і матеріальні ресурси, які призначені для захисту цивільної авіації від актів незаконного втручання та інших протиправних посягань;

- властивість об'єкта забезпечувати відсутність ризику завдання шкоди здоров'ю людей, майну та навколишньому середовищу;

- відсутність ризику, пов'язаного з можливістю спричинення шкоди та/або нанесення збитку;

- стан, в умовах якого ризик шкоди чи ушкодження обмежений до прийнятного рівня;

- відсутність загрози життю, здоров'ю людей, майну, тваринам, рослинам і довкіллю, що перевищує граничний ризик;

- запобігання використанню вибухових матеріалів, що суперечить закону та загрожує громадському порядку;

- запобігання використанню, що суперечить закону та загрожує порядку.

Бачимо, що наведені визначення є вкрай різноплановими, однак мають певні характерні риси, що можуть враховуватись залежно від виду безпеки, що стає предметом дослідження та подальшого регулювання (забезпечення).

По-перше, стосовно суті безпеки, спостерігаються тлумачення відповідного терміну для позначення стану, властивості чи властивості об'єкта, а також комплексу заходів та дій з запобігання настанню небажаної події.

По-друге, для позначення подій, настання яких є небажаним, а попередження свідчить про досягнення безпеки застосовуються різні терміни – загроза, ризик, протиправне посягання.

По-третє, деталізація груп небажаних подій здійснюється

нюються залежно від виду безпеки. Такі групи можуть об'єднувати шкоду особистості або групі людей, майнову шкоду, шкоду об'єктам довкілля, а також правопорядку (суперечність закону) і громадському порядку.

По-четверте, в окремих правових актах спостерігається застосування абсолютних та відносних оцінок шкоди, запобігання якій свідчить про безпеку. Зокрема, йде мова про формулювання «відсутність ризику», що є свідченням абсолютної неприпустимості настання небажаної події, або ж відсутність шкоди, що «перевищує граничний ризик» чи ризик, який «обмежений до прийняттого рівня».

Так, доходимо проміжного висновку стосовно того, що у визначенні поняття «забезпечення безпеки судової влади» слід припускати можливість модифікації окремих елементів залежно від особливостей елементів, що входять до змісту вказаного поняття. Подальша деталізація визначення та змісту поняття забезпечення безпеки судової влади вимагає поглиблення теоретичних знань за цим напрямком, що здійснимо на основі огляду пов'язаних наукових джерел.

Слід відзначити, що у теоретичному плані категорія безпеки досліджувалась досить широко як у рамках юриспруденції, так і суміжних наук. Погоджуємось із твердженням О. Полторакова стосовно того, що «Безпека» є міждисциплінарною категорією, синтетичним суспільствознавчим поняттям, що змушує дуже широко тлумачити цю категорію» [12, С. 19]. Багатоплановість застосування відповідного терміну проявляється і у висловленій О.А. Чуваковим тезі доцільності тлумачення категорії безпеки як необхідну умову життєдіяльності індивіда, стабільного існування і функціонування держави і суспільства, прогресивного розвитку людської цивілізації [13, С. 119].

Станом на нинішній час поняття «безпеки» досить активно розвивається у рамках теорії національної безпеки. У зв'язку з цим у ході подальшого теоретичного аналізу доцільним вважаємо не лише встановлення змісту поняття «безпека судової влади», але й його місце у системі понять, пов'язаних з національною безпекою.

Навіть за сучасних умов глобалізації та активного політичного діалогу між країнами, скерованого на вирішення існуючих проблем та суперечностей у спосіб, що не передбачає прямих військових дій, найбільш важливим питанням залишається забезпечення національної безпеки. Національна безпека держави є, з одного боку, умовою суверенітету, а з іншого – засновується і впливає на комплекс взаємопов'язаних заходів, що мають значення не лише у міжнародних відносинах, але й інтегруються у суспільні відносини всередині країни.

Водночас С.Є. Горбатюк зазначає, що сучасні тенденції у розвитку змісту поняття безпеки пов'язані зі зміною ціннісної парадигми національної безпеки від воєнно-політичної доктрини до концепції сталого розвитку, розширення змісту поняття національної безпеки з виділенням її невійськових сегментів [14, С. 34]. О. Корнієвський підкреслює, що зміст концепту суспільної безпеки (безпеки суспільства) багато у чому обумовлений тлумаченням наукою категорії «безпека» як захищеність стану суспільних відносин, що забезпечує прогресивний розвиток суспільства у конкрет-

них історичних і природних умовах, від загроз, джерелом виникнення яких є внутрішні і зовнішні суперечності, штучно створені перешкоди прояву активності та ініціативи людей [15, С. 106]. В.А. Ліпкан пропонує тлумачити систему забезпечення національної безпеки як систему теоретико-методологічних, нормативно-правових, інформаційно-аналітичних, організаційно-управлінських, розвідувальних, контррозвідувальних, оперативно-розшукових, кадрових, науково-технічних та інших заходів, спрямованих на забезпечення процесу управління загрозами та небезпеками, за якого державними і недержавними інституціями гарантується прогресивний розвиток українських національних інтересів, джерел духовного і внутрішнього добробуту населення України, ефективне функціонування самої системи забезпечення національної безпеки України [16].

Як свідчить аналіз Закону України «Про національну безпеку України», питання забезпечення безпеки судової влади безпідставно, на нашу думку, не згадується у цьому Законі. Органи судової влади, відповідно до абзацу 2 ч. 1 ст. 4 Закону, віднесено до системи цивільного контролю, вони здійснюють судовий контроль відповідно до положень ст. 9. Відповідно до цієї статті рішення, дії чи бездіяльність органів державної влади, посадових і службових осіб може бути оскаржено у суді, а контроль за виконанням судових рішень здійснюють суди. Також ч. 2 ст. 11 Закону встановлено, що громадяни, які вважають, що їх права, свободи чи законні інтереси порушено рішеннями, діями, бездіяльністю складових сектору безпеки і оборони чи їх посадових осіб, мають право звертатися до суду. Закономірним питанням, що виникає у цьому контексті, є те, чи не має розглядатись в якості загрози національній безпеці загроза судовій владі, органи якої залучені до заходів, пов'язаних із забезпеченням національної безпеки? Дане питання, безумовно, виходить за межі предмету нашого дослідження, однак є перспективним для подальших досліджень.

Недостатньо уваги питанню безпеки судової влади приділяється і у Стратегії національної безпеки України, що є згідно з ч. 1 ст. 26 основним документом довгострокового планування, яким визначаються основні напрями державної політики у сфері національної безпеки. На час підготовки дисертаційного дослідження останнім документом є Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни», затверджена Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020 [17].

Відповідно до назви цієї Стратегії важливий акцент у ній здійснено на особистій безпеці людини. Як це позначається на позиціонуванні діяльності із забезпечення безпеки судової влади у системі заходів забезпечення національної безпеки? Поглянемо на п. 46 Стратегії, що розпочинається наступним положенням: «Громадянин має відчувати себе у безпеці». Відтак, одним з обов'язків, визначених за державою з метою реалізації конституційних принципів індивідуальної юридичної відповідальності та невідворотності покарання, встановлено ефективний доступ до правосуддя, вдосконалювати досудове розслідування кримінальних правопорушень, судовий розгляд кримінальних проваджень та виконання призначених судами пока-

рань. Слід відзначити, що у цьому ж абзаці фігурує й така частина, як «забезпечувати прозорість, підзвітність державних органів, доброчесність посадових (службових) осіб», іншими словами навіть обов'язок щодо продовження судової реформи до певної міри піддався дифузії та об'єднанню з адміністративною реформою, що не може не викликати занепокоєння.

Не менш парадоксальним є й розміщення властивих судовій реформі заходів – «удосконалити законодавство про організацію судової влади та забезпечити справедливе правосуддя» у пункт, яким ставиться завдання «гарантування достатку й безпеки громадян, що потребує ресурсів, які в умовах залучення та ефективного використання зовнішніх джерел можуть забезпечити стає і динамічне економічне зростання».

ВИСНОВКИ

Наведений аналіз засвідчив, що в умовах недостатньої повноти теоретико-методологічного забезпечення діяльності, пов'язаної з досягненням безпеки судової влади остання не включається у систему заходів, що стосуються національної безпеки держави, а отже, і залишається поза увагою дослідників-безпекознавців. Зі свого боку виключення цього питання з порядку денного безпекових досліджень не дозволяє досягнути належного розвитку теоретичних положень, що свідчить про виникнення замкненого кола.

Так, перспективним напрямом подальших досліджень є уточнення змісту та структури поняття «забезпечення безпеки судової влади» з урахуванням виявлених теоретичних передумов та тенденцій змін у судострійному законодавстві.

Список використаних джерел

1. Пасічник В.М. Філософська категорія безпеки як основа нової парадигми державного управління національною безпекою. *Демократичне врядування*. 2011. Вип. 7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2011_7_7
2. Тихий В.П. Безпека людини: поняття, правове забезпечення, значення, види. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 2. С. 31-46.
3. Безпека. URL: <http://sum.in.ua/s/bezpeka>
4. Безпека. Словник української мови у 20 т. URL: <https://slovnuk.me/dict/newsum/bezpeka>
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250000 / уклад. та голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с.
6. Безпека. Економічний словник. URL: https://slovnuk.me/dict/economics_dict/bezpeka
7. Safety. Cambridge dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/ru/словарь/английский/safety>
8. Safety. Merriam-Webster. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/safety>
9. Security. Cambridge dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/ru/словарь/английский/security>
10. Security. Merriam-Webster. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/security>
11. Термін «Безпека». Термінологія законодавства. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/1742>
12. Полтораков О. Реконцептуалізація поняття «безпека» в сучасному політико-політологічному дискурсі. *Політичний менеджмент*. 2009. № 5(38). С. 19-28.
13. Чуваков О.А. Безпека: соціально-політична сутність поняття. *Правова держава*. 2014. № 18. С. 119-123.

14. Горбатюк С.Є. Еволюція феномену безпеки: від стародавніх політико-правових учень – до сучасної наукової думки. *Вісник Національної академії державного управління при Президенті України. Серія: Державне управління*. 2016. № 2. С. 28-35.

15. Корнієвський О. Концепт суспільної безпеки: сучасний науково-експертний дискурс. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2008. Вип. 21 С. 103-107

16. Ліпкан В.А. Поняття системи забезпечення національної безпеки України. *Право і Безпека*. 2003. Т. 2. № 4. С. 57-60.

17. Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни»: затверджена Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>

References

1. Pasichnyk V.M. Philosophical category of security as the basis of a new paradigm of state management of national security. *Democratic governance*. 2011. Issue 7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2011_7_7 (in Ukrainian).
2. Tykhyi V.P. Human security: concept, legal support, meaning, types. *Bulletin of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*. 2016. № 2. pp. 31-46 (in Ukrainian).
3. Security. URL: <http://sum.in.ua/s/bezpeka> (in Ukrainian).
4. Security. Dictionary of the Ukrainian language in 20 vol. URL: <https://slovnuk.me/dict/newsum/bezpeka> (in Ukrainian).
5. Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language: 250 000 / ed. V.T. Busel. Kyiv; Irpin: Perun, 2005. 1728 p. (in Ukrainian).
6. Security. Economic dictionary. URL: https://slovnuk.me/dict/economics_dict/bezpeka (in Ukrainian).
7. Safety. Cambridge dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/en/словарь/английский/safety>
8. Safety. Merriam-Webster. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/safety>
9. Security. Cambridge dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/ru/словарь/английский/security>
10. Security. Merriam-Webster. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/security>
11. The term "Security". Terminology of legislation. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/1742> (in Ukrainian).
12. Poltorakov O. Reconceptualization of the concept of "security" in modern political and political discourse. *Political management*. 2009. № 5 (38). pp. 19-28. (in Ukrainian).
13. Chuvakov O.A. Security: the socio-political essence of the concept. *Constitutional state*. 2014. № 18. pp. 119-123. (in Ukrainian).
14. Horbatiuk S.Ye. The evolution of the security phenomenon: from ancient political and legal scholars to modern scientific thought. *Bulletin of the National Academy of Public Administration at the President of Ukraine. Series: Public Administration*. 2016. № 2. pp. 28-35. (in Ukrainian).
15. Kornievskiy O. The concept of public safety: modern scientific and expert discourse. *Ukrainian national idea: realities and prospects of development*. 2008. Issue. 21. pp. 103-107 (in Ukrainian).
16. Lipkan V.A. The concept of national security of Ukraine. *Law and Security*. 2003. Vol. 2. № 4. pp. 57-60. (in Ukrainian).
17. National Security Strategy of Ukraine "Human Security - Country Security": approved by the Decree of the President of Ukraine of September 14, 2020 № 392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (in Ukrainian).

ШКОДА

Тетяна Никодимівна
shkoda-tetiana@kneu.edu.ua

УДК 338.001.36. 658.8

KEY PRIORITIES OF STRATEGIC MANAGEMENT OF AIRPORTS IN UKRAINE

КЛЮЧОВІ ПРІОРИТЕТИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ АЕРОПОРТАМИ УКРАЇНИ

д.е.н., доцент, Київський
національний економічний
університет імені Вадима
Гетьмана

DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2021.3\(1\).4](https://doi.org/10.37634/efp.2021.3(1).4)

SHKODA Tetiana Nykodymyvna – Doctor of Economics, Associate Professor, Vadym Hetman Kyiv National Economic University

Introduction. The efficiency of the airport depends not only on the organization of air services and the success of business diversification, but also on the airport infrastructure, the development of which is one of the most important areas of effective strategic management of the airport and an important factor in its strategic positioning.

The purpose of the paper is to substantiate the key priorities of strategic management of airports of Ukraine on the basis of systematization of sectoral features of airports and current problems of their development.

Results. It was found that during the study period 2010-2019 the market of air passenger transportation in Ukraine is gradually becoming more liberalized, it attracts new airlines, both domestic and foreign, which in accordance with their strategy operate regular and charter flights. This has a positive effect on passenger traffic at regional airports. Features of domestic airports, as well as foreign ones, are determined by their technical characteristics, geographical location, development of logistics infrastructure, and features of socio-economic development of the region, including demographic factors. The study of progressive world experience in using tools for modernization and development of aviation infrastructure has shown the feasibility of public-private partnership projects in Ukraine, which, given the constant lack of public investment funds, are an effective means of investing with private partners.

Conclusions. The key priorities of strategic airport management are determined based on the understanding of the importance of these aviation infrastructure' objects for development of the air transport industry and the national economy and implemented through the use of effective airport development tools taking into account the socio-economic development of Ukraine.

* * *

Вступ. Ефективність функціонування аеропорту залежить не тільки від рівня організації обслуговування повітряних перевезень та успішності ведення диверсифікаційної діяльності, а й від інфраструктури аеропорту, розвиток якої є одним з найважливіших напрямків ефективного стратегічного управління аеропортом та важливим чинником його стратегічного позиціонування.

Метою даної статті є обґрунтування ключових пріоритетів стратегічного управління аеропортами України на основі систематизації галузевих особливостей діяльності аеропортів та сучасних проблем їх розвитку.

Результати. За період дослідження 2010-2019 рр. встановлено, що ринок авіаційних пасажирських перевезень України поступово стає більш лібералізованим, до нього залучаються нові авіакомпанії, як вітчизняні, так і іноземні, які відповідно до своїх чинників розвитку обирають маршрути регулярних та чартерних рейсів. Зазначене позитивно впливає на пасажиропотік регіональних аеропортів. Особливості вітчизняних аеропортів, як і іноземних, визначаються як їх технічними характеристиками, географічним розташуванням, розвиненістю логістичної інфраструктури, так і особливостями соціально-економічного розвитку регіону, зокрема і демографічними факторами. Вивчення прогресивного світового розвитку використання інструментів модернізації та розбудови авіаційної інфраструктури показав на доцільність застосування в Україні проєктів державно-приватного партнерства, які, зважаючи на постійну нестачу державних інвестиційних коштів, є дієвим засобом інвестування за участю приватних партнерів.

Висновки. Ключові пріоритети стратегічного управління аеропортами визначаються виходячи з розуміння важливості цих об'єктів авіаційної інфраструктури для розвитку авіатранспортної галузі країни та національної економіки та реалізуються завдяки використанню дієвих інструментів розвитку аеропортів з урахуванням особливостей соціально-економічного розвитку України.

Keywords: airport, strategic management, demographic factors, aviation infrastructure, public-private partnership

Ключові слова: аеропорт, стратегічне управління, демографічні фактори, авіаційна інфраструктура, державно-приватне партнерство

INTRODUCTION

The ability of Ukrainian air transport enterprises to achieve indicators up to the pandemic level depends not only on the speed of recovery of the national economy after the application of anti-pandemic measures that restrict air travel, but also on the effective solution of problematic issues of strategic management of air transport enterprises, in particular airports. Most of the latter ones in the pre-crisis period worked at the limit of their production capabilities. The efficiency of airport operation depends not only on the organization of air transportation services'

provision and the success of diversification activities, but also on the airport infrastructure, the development of which is one of the most important areas of effective strategic management of the airport and an important factor in its strategic positioning. Organizational and economic aspects of strategic management of air transport enterprises were studied in the works of such Ukrainian scientists as Yu.F. Kulaev, G.V. Zhavoronkova, V.M. Zagorulko, O.V. Arefieva, K.V. Marintseva, V.G. Koba, I.O. Geyets, I.P. Sadlovska, K.V. Sydorenko, O.M. Lozhachevskaya and others. But to ensure the development

of aviation infrastructure enterprises and airports, it is necessary to take into account key priorities when working out the components of strategic management.

The **PURPOSE** of the paper is to substantiate the key priorities of strategic airport management in Ukraine based on the systematization of industry features of airports' activities and current problems of their development.

RESEARCH METHODS

During the research, both general scientific and specific research methods are used, in particular: analysis and synthesis, structural and logical, content analysis and economic analysis.

RESULTS

The airport is an important infrastructure element of the country's air transportation system, as well as an

extremely important component of national, regional and local infrastructure. The state and location of airports determines the geography and intensity of aircraft traffic, the volume of passenger, cargo and postal traffic, as well as connections to remote areas of some countries. An important characteristic feature of airport activity is that, despite the need to ensure the profitability of its activities, it must solve state tasks for the development of transport infrastructure. It is due to this fact that most countries retain control over the development and operation of airports [1]. This feature complicates the solution of commercial problems faced by the owners and managers of enterprises that form the airport complex. The features of functioning of airports in the conditions of the aviation market of Ukraine as business entities providing transport services are illustrated in Table 1 SWOT analysis.

Table 1

SWOT analysis of the functioning of Ukrainian airports

Strengths	Weaknesses
<ul style="list-style-type: none"> - growth of revenues from the non-aviation sector; - development of airport services; - the runways of most airports can accommodate medium-haul aircraft; - new aviation security monitoring systems; - introduction of other various new information technologies and services in terminals; - basing leading or regional airlines; - service of low-cost airlines; - technological maintenance services for aircraft. 	<ul style="list-style-type: none"> - increase in the cost of providing airport services; - increase on administrative costs due to the complexity of administration of multifunctional activities of airports; - high level of depreciation of fixed assets of aviation infrastructure; - low development of logistics services; - insufficient capacity of ground infrastructure and its non-modernization; - low level of service for passengers; - lack of working capital for investment and renewal of fixed assets.
Opportunities	Threats
<ul style="list-style-type: none"> - development of the air transportation market, as a result of an increase in air traffic; - GDP growth and, as a result, growth of population' mobility; - implementation of state programs for the development of aviation infrastructure; - growth of investment attractiveness of air transport enterprises; - favorable position of Ukraine on the path of transit passenger traffic; - gradual reduction of interest rates on loans; - attracting powerful investors; - growth of business activity; - development of business aviation; - development of the tourism industry in Ukraine; - increased throughput; - integration into the European Space. 	<ul style="list-style-type: none"> - reduction in the volume of air transportation, as a result of a reduction in the number of flights; - low standard of living of the population, its low mobility; - rising of fuel and energy prices; - increase in deductions for social events; - high degree of monopolization of aviation service providers; - insufficient development of domestic aviation transport in the country; - availability of monopoly airports; - insufficient interaction with other modes of transport; - inefficient state policy regarding the airport development strategy; - uncertainty about the issue of ownership of airport infrastructure facilities; - uncertainty about the spread status of COVID19 and the timing of anti-pandemic measures

The efficiency of the airport depends not only on the level of air service and diversification, but also on the state of the airport infrastructure [2], which is a set of components of the airport that have a subordinate ancillary nature and provide conditions for normal operation of the airport as a whole. The infrastructure of the airport, like any other industrial enterprise, is divided into two main parts: industrial and non-industrial. In fact, the production infrastructure of the airport is involved in the provision of transport services, and non-production provides support services, revenues from which foreign airports account for a significant share [3]. When choosing an airport, the airline is guided by such factors as the level of service, reliability and lower rate of airport fees.

The airport's commercial activities should be aimed at attracting as many airlines arriving at the airport as

possible, increasing the number of flights. To do this, the airport must create appropriate conditions that correspond to the development strategy. Attracting transfer passengers is a priority area of the airport's activities and an important source of income. At the same time, the strategic potential for further increasing the volume of shipments is the development of business and postal flights. Currently, most of the airlines' flights are focused on the state-owned "Boryspil" International Airport, which may gradually turn into a European-type hub airport. In Fig. 1 it is shown the dynamics of the share of passengers transported through Ukrainian airports in 2010-2019. If in 2010 this airport accounted for 78 % of passengers transported, then in 2019 – only 63 %. The latter one is a consequence of both the growth of passenger traffic through other airports in Ukraine, and the growth of passenger

traffic in general, according to the content analysis of reports of the Ministry of Infrastructure [4], which showed that by 2020 there was an increase in air passenger traffic at all airports in Ukraine.

Analysis of the dynamics of passenger traffic shares

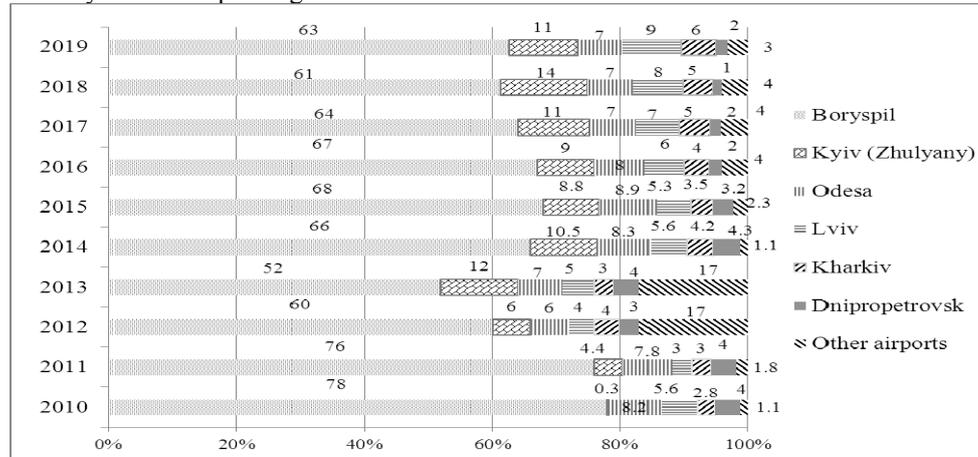

Fig. 1. Shares of passengers transported through Ukrainian airports in 2010-2019, %

As the content analysis of the reports of the heads of the Ministry of Transport showed, due to the liberalization of airspace in the period from 2017-2019, the number of flights of Foreign low-cost airlines to Ukraine increased, which positively affected the passenger traffic of domestic airports. In turn, the growth of passenger traffic at regional airports in Ukraine has made it more urgent to address the issues of modernization of ground aviation infrastructure, which have determined the priorities of strategic airport management.

The features of domestic airports, as well as foreign ones, are determined both by their technical characteristics, geographical location, proximity to cities, the development of transport infrastructure, the state of logistics services, and the features of socio-economic development of the airport location region, in particular demographic factors. As part of the impact of the latter one, the level of urbanization becomes significant, since urban residents have a higher income and therefore use air transport services more often. The level of urbanization of Ukraine is 68.9 % [5], which is by 8.9 % higher than the level of urbanization of Poland [6]. The percentage of the population living in urban agglomerations relative to the entire population of the country in Poland is on average 13.79 %, and in Ukraine – 4.49 %. So, despite the rather high level of urbanization in Ukraine as a whole, the percentage of the population living in urban agglomerations is quite low, compared to Poland, this indicator in Ukraine is about 2.5 times lower. The latter, according to the author, is one of the reasons for the less intensive development of air transportation in Ukraine compared to Poland under the influence of urbanization [6]. The growth in the number of cities leads to the formation of aviation "hubs" in them, stimulating the development of both passenger and cargo transportation. The 26 largest hubs in the world with a population of more than 10 million people provide more than 20 % of the world's transportation. Ukraine doesn't have a full-fledged "hub" on its territory. The most suitable Ukrainian airport for turning into a full-fledged "hub" is "Boryspil" Airport, which is the largest airport in Ukraine and is located near Kyiv (2.8 million residents). It is the

through Ukrainian airports (fig.1) showed that the growth of shares of regional airports began to occur starting in 2012, the share of such airports as "Zhulyany (Kyiv)", "Odesa", "Lviv", "Kharkiv" increased.

base for the leading Ukrainian airline "UIA", which carries out the largest volumes of passenger traffic in the domestic market. For the study period 2010-2019, the market of air passenger transportation in Ukraine gradually became more liberalized [7, 8], it attracted new airlines, both domestic and foreign ones, which according to the specifics of the activity performed both scheduled and charter flights. This has a positive impact on passenger traffic at regional airports. The study of the progressive global development of tools using for modernization and development of aviation infrastructure has shown the expediency of starting public-private partnership (PPP) projects in Ukraine. The latter one, given the constant lack of public investment funds, is an effective means of investing with private partners. In such projects, the government attracts private investment in airport infrastructure, after the completion of construction or modernization of which assets are created or provided to the government for use, or the private sector undertakes to provide the corresponding service directly to the community on behalf of the state, in accordance with the terms of the PPP agreement [9]. Given the financial situation in Ukraine, almost the only source of debt and equity capital for PPP projects will be the support of development banks, in particular the World Bank, the EBRD, etc. Such institutions can themselves act as creditors or investors in PPP projects, but they can also provide support as economic and political catalysts and a basis for private investment. When choosing PPP projects in Ukraine in the airport sector, it should be considered the following:

- PPP is an alternative funding mechanism for governments that can complement traditional public project financing;
- PPP projects are more complex than regular purchases;
- the period of preparation of PPP projects before the start of the construction stage can be twice as long as the corresponding period in traditional projects;
- preparing PPP projects often costs twice as much as preparing traditional projects;
- PPP projects may have other benefits that are dif-

difficult to measure, such as improving the quality of services, technology transfer, innovation, and so on.

Given the above, choosing the right projects for PPP is very important. Unfortunately, there is no precise objective mechanism that would ensure the optimal choice. By their very nature, PPP projects are private transactions in which very little financial information enters the public sphere. In addition, each project is individual, so the possibility of using previous experience is limited. The introduction of such a form of PPP as concession relations in the airport complex will allow:

- using the investment opportunities of private business while maintaining the targeted regular influence of the state on the implementation of activities and optimizing the interaction of aviation market entities;
- carry out independent differentiation by concessionaires of the amount of fees, discounts, benefits and sanctions related to the main activity, depending on the contribution of the business entity to the overall result;
- set the amount of compensation deductions for a sufficient share of income from commercial activities to subsidize mandatory expenses of the main operators – airlines and airports.

CONCLUSIONS

The key priorities of strategic airport management are determined based on the understanding of the importance of these aviation infrastructure facilities for the development of the country's air transport industry and its national economy. The activity of airports should not only be profitable: it should contribute to the solution of state tasks for the development of transport infrastructure throughout the country. Therefore, the strategic management of Ukraine's airports should be based on factors that affect the ability of domestic airports to perform important economic functions. Such factors include: technical characteristics, geographical location, proximity to cities, the state of development of transport infrastructure in the region, the state of logistics services, as well as features of socio-economic development of the airport location region, including demographic characteristics. Among the priorities of strategic management of airports, the leading place should belong to using of effective tools for their development, taking into account the peculiarities of socio-economic development of Ukraine. The study of the progressive world experience in using tools for modernization and development of aviation infrastructure has shown the expediency of using public-private partnership projects in Ukraine, which, due to the constant shortage of Public Investment Funds, are an effective means of investing with the participation of private partners.

Taking into account the strategic priorities of airport development will make it possible to bring the aviation infrastructure of Ukraine in line with international standards and ensure using of appropriate tools and sources of investment for their innovative development. The latter one will ensure the competitiveness of not only domestic airports, but also the economy of adjacent territories and the national economy.

References

1. Kuzmenko L.H. Regulation of airports: world experience. *Current issues of international relations*. 2014. Issue 121 (Part

II). pp. 209-226. URL: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/viewFile/2419/2152> (in Ukrainian).

2. Akimova T.A. Assessment of the investment attractiveness of the airport: abstract ... PhD in economics: 08.00.04 / National Aviation University. Kyiv, 2011. 23 p. URL: <http://www.lib.nau.edu.ua/Autoreferats/2011/Akimova.pdf>. (in Ukrainian).

3. Sydorenko K.V. Formation of competitiveness of the production infrastructure of the international airport: abstract ... PhD in economics: 08.00.02. Dnipro, 2018. 28 p. URL: http://www.dnu.dp.ua/docs/ndc/dissertations/D08.051.03/autoreferat_5badd3a9ce57.pdf (in Ukrainian).

4. Report of the Chairman of the State Aviation Service of Ukraine for 2018-2019 URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit_2019/zvit-2019-avia.pdf (in Ukrainian).

5. Population. State Statistics Service of Ukraine. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (in Ukrainian).

6. Shkoda T.N. Strategic management of human capital of air transport enterprises: dis. ... Dr. of Economics: 08.00.04; 08.00.07. Kyiv, 2018. 586 p. (in Ukrainian).

7. Savych O., Shkoda T. Trends of air transportation market development in Ukraine. *Innovative Marketing*. 2020. Vol. 16. Issue 2. pp. 29–42. [http://dx.doi.org/10.21511/im.16\(2\).2020.03](http://dx.doi.org/10.21511/im.16(2).2020.03)

8. Zhavoronkova G., Zhavoronkov V., Volvach N. Development of the market of aviation transportation in Ukraine: problems and prospects. *TRANS & MOTAUTO WORD*. 2018. №3. pp. 116–120.

9. Zhavoronkova H.V., Sadlovska I.P., Shkoda T.N., Zhavoronkov V.O. Strategic management of air transport enterprises / ed. H.V. Zhavoronkova. Kyiv: Condor Publishing House, 2012. 676 p. (in Ukrainian).

Список використаних джерел

1. Кузьменко Л.Г. Регулювання діяльності аеропортів: світовий досвід. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2014. Випуск 121 (II). С. 209–226. URL: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/viewFile/2419/2152>

2. Акімова Т.А. Оцінка інвестиційної привабливості аеропорту: автореферат дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / НАУ. Київ, 2011. 23 с. URL: <http://www.lib.nau.edu.ua/Autoreferats/2011/Akimova.pdf>

3. Сидоренко К.В. Формування конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародного аеропорту: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.02 / ДНУ. Дніпро, 2018. 28 с. URL: http://www.dnu.dp.ua/docs/ndc/dissertations/D08.051.03/autoreferat_5badd3a9ce57.pdf

4. Звіт Голови Державної авіаційної служби України за 2018-2019 рр. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit_2019/zvit-2019-avia.pdf

5. Чисельність населення. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 25.12.2020).

6. Шкода Т.Н. Стратегічне управління людським капіталом авіатранспортних підприємств: дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.04; 08.00.07 / КНЕУ. Київ, 2018. 586 с.

7. Savych O., Shkoda T. Trends of air transportation market development in Ukraine. *Innovative Marketing*. 2020. Vol. 16. Issue 2. pp. 29–42. [http://dx.doi.org/10.21511/im.16\(2\).2020.03](http://dx.doi.org/10.21511/im.16(2).2020.03)

8. Zhavoronkova G., Zhavoronkov V., Volvach N. Development of the market of aviation transportation in Ukraine: problems and prospects. *TRANS & MOTAUTO WORD*. 2018. №3. pp. 116–120.

9. Жаворонкова Г.В., Садловська І.П., Шкода Т.Н., Жаворонков В.О. Стратегічне управління авіатранспортними підприємствами. / за ред. д.е.н. Г.В. Жаворонкової. К.: Кондор-Видавництво, 2012. 676 с.

ТОВСТА

Світлана Петрівна
kalyna-sv@ukr.net

УДК 342.1

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ТА ВІТЧИЗНЯНІЙ
ПОЛІТИКО-ПРАВОВІЙ СВІДОМОСТІ: ІСТОРИКО-ТЕОРЕТИЧНИЙ
АСПЕКТCIVIL SOCIETY IN EUROPEAN AND DOMESTIC POLITICAL AND LEGAL
CONSCIOUSNESS: HISTORICAL AND THEORETICAL ASPECTадвокат, старший
викладач, Полтавський
інститут економіки і
права Університету
"Україна"DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2021.3\(1\).5](https://doi.org/10.37634/efp.2021.3(1).5)

TOVSTA Svitlana Petrivna – lawyer, senior lecturer, Poltava Institute of Economics and Law of "Ukraine" University

У статті послідовно розглянуто історію розвитку філософсько-правової думки про громадянське суспільство, яка дозволила визначити витoki багатозначності досліджуваного поняття, з'ясувати неоднозначність у розумінні громадянського суспільства. Вдосконалено структуру громадянського суспільства. Запропоновано та розкрито зміст функцій для належного функціонування громадянського суспільства у демократичній правовій державі, яка повинна забезпечувати кожному громадянину права і свободи незалежно від раси, кольору шкіри, політичних чи релігійних переконань.

* * *

Introduction. Systematic study and implementation of the positive experience of the European political and legal consciousness of civil society, identification of effective technologies for the formation of its values is the most important task in the implementation of legal changes in Ukraine.

The purpose of the paper is to analyze the historical and theoretical understanding of civil society in European and domestic legal consciousness, to reveal the features of building the structure of civil society, its functions aimed at achieving high standards of quality of life and democratic rights and freedoms in society.

Result. The idea of civil society, its essence and relationship with the state in the history of foreign, domestic political and legal thought is a long way. Based on the analysis of scholars' views, it can be argued that the concept is multidimensional, and some authors consider its essence in different directions, so the author proposes to clarify and supplement the structure of civil society organizational, communication, spiritual, cultural and informational components that correspond to certain areas of life.

Conclusions. Having considered the history of the development of approaches to civil society, the author developed the essence of the definition of "civil society", namely: it is an institution of independent public relations, operating on a democratic basis, in the process of preparation, decision-making and monitoring economic, social, cultural, spiritual, legal and political relations. The structural elements of civil society have been improved, which, in contrast to the existing ones, additionally include organizational, communication, spiritual, cultural and information components. It was found that the value and significance of civil society should be based on the interaction of different functions and take into account human rights, information, ideological and educational functions.

Ключові слова: громадянське суспільство, громадянська правосвідомість, правова держава, структура громадянського суспільства, функції громадянського суспільства

Keywords: civil society, civil legal consciousness, rule of law, structure of civil society, functions of civil society

ВСТУП

Сучасне українське суспільство переживає процес системної модернізації, що охоплює всі сфери суспільно-політичного життя, його інститути, норми, цінності. Успішне вирішення проблем модернізації повинно здійснюватися за рахунок активної участі громадянського суспільства у частині його само організації.

Систематичне вивчення та впровадження позитивного досвіду європейської політико-правової свідомості громадянського суспільства, виявлення ефективних технологій формування його цінностей є наважливішим завданням у разі здійснення правових змін в Україні.

Проблематиці розвитку та формуванню громадянського суспільства присвячено наукові праці західних та вітчизняних вчених, зокрема таких, як Ш.Л. Монтеск'є, М.А. Бойчук, Т. Гоббс, Б.О. Гребенюк, Н.Я. Дубас, Дж. Локк, О. Лотюк, А.М. Мерник, Н.В. Саприкіна, М.В. Скиба, В.Я. Шелудько, Л.В. Томаш, С.М. Третяк та ін.

МЕТА публікації полягає в аналізі історико-теоретичного розуміння громадянського суспільства в європейській та вітчизняній правосвідомості, розкритті особливостей побудови структури громадянського суспільства, дослідженні його функцій, які націлені на досягнення високих стандартів якості життя й реалізації демократичних прав та свобод людини і громадянина в суспільстві.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті використано загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. Методи аналізу, синтезу, дедуктивний, індуктивний, історико-порівняльний, аналогій та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Ідея громадянського суспільства, його сутності і взаємовідносин із державою в історії закордонної, вітчизняної політичної та правової думки довгий шлях.

Громадянське суспільство вперше відображено в історичних, філософсько-правових творах давніх греків, а також римських філософів та юристів. У давньогре-

цьких мислителів політичне (або *politike*) охоплювало всі важливі сфери життя суспільства – сім'ю, релігію, освіту, мистецтво, культуру. Бути членом *politike* означало бути громадянином – частинкою держави, а значить жити й діяти згідно із законами держави, не шкодити іншим громадянам. Описуючи *politike*, стародавні мислителі виділяли його основні риси, які сьогодні можна вважати рисами, що притаманні громадянському суспільству. Так, Аристотель у своїх творах зазначав, що громадяни повинні мати приватну власність, бути рівними відносно один до одного, наділені правом брати участь у законодавчому й судовому процесах, тобто всі громадяни повинні брати участь у всьому, що стосується життя держави [11; 1, С. 112].

Уже давньоримський мислитель Цицерон стверджує, що держава є надбанням народу, а право є необхідним джерелом державності загалом. В його вченні присутні ідеї республіканізму, народного суверенітету та наголошується на тому, що громадянин і громадянство є правовими категоріями, на основі яких формується поняття про суспільство як сукупність громадян [4, с. 14]. За його думкою саме закон є ланкою, що пов'язує громадянське суспільство. Безумовно, це була перша спроба окреслити таку рису громадянського суспільства, як дія верховенства права. Але, на жаль, мусимо визнати, що тогочасне «суспільство громадян» було далеким від ідеалів сучасного демократичного громадянського суспільства.

Спираючись на вислови своїх попередників, мислителі Середньовіччя зробили спробу знайти в складному переплетінні політичних, економічних, соціально-культурних і духовних відносин державно організованого суспільства того часу елементи громадянського суспільства.

Отже, стародавні мислителі, ще не розмежовуючи громадянське суспільство й державу, почали у своїх творах окреслювати риси притаманні саме громадянському суспільству.

Сучасне наукове трактування громадянського суспільства бере початок від концепції закордонних філософів Т. Гоббса, Дж. Локка, Ж.Ж. Руссо та ін., згідно з якою держава відповідно до «суспільного договору» набуває легітимності від громадянського суспільства та гарантує своїм громадянам індивідуальні права і свободи [8]. Проблеми громадянського суспільства одержали осмислення в працях Ш. Монтеск'є, І. Канта, Н. Макіавеллі, Г. Гегеля, К. Маркса, Ф. Енгельса. Важливе значення для формування державної політики стосовно розвитку громадянського суспільства має визначення сутнісних характеристик досліджуваного поняття. Саме тому доцільно узагальнити визначення, які запропоновані провідними закордонними та вітчизняними вченими (табл. 1).

На підставі аналізу поглядів науковців (табл. 1) можна стверджувати, що досліджуване поняття є багатомірним, а окремі автори розглядають його сутність у різних напрямках, тому автором запропоновано уточнити та доповнити структуру громадянського суспільства організаційною, комунікаційною, духовно-культурною та інформаційною складовими, які відповідають певним сферам його життєдіяльності (рис. 1).

Цінність і значущість громадянського суспільства визначаються його функціями. Тлумачний словник сучасної української мови за ред. І.М. Забіяки визначає «функцію як явище, що залежить від іншого, основного явища та є формою його вияву, здійснення» [9, с. 475]. Великий тлумачний словник сучасної української мови за ред. В.Т. Бусел стверджує, що «функцією є явище, яке залежить від іншого явища, є формою його виявлення і змінюється відповідно до його змін; робота когось, чого-небудь, обов'язок, коло діяльності когось, чогось» [2, с. 978].

Тому, на нашу думку, функції громадянського суспільства є основними напрямками та видами цілеспрямованого легітимного впливу його інститутів і окремих членів на розвиток суспільства, формування внутрішньої та зовнішньої політики держави.

М.В. Скиб, В.Я. Шелудько до функцій громадянського суспільства відносять: інтегральну (об'єднання, консолідація громадян, суспільства, держави); інструментальну (інструмент досягнення індивідуальних, колективних і державних цілей, висування ініціатив з вдосконалення громадянського життя); дистрибутивна (розподіл винагород, покарань і ролей між людьми у спільноті); регулятивна (регуляція поведінки людей і спільнот); управлінська (керування людьми, соціальними спільнотами і процесами); комунікативна (досягнення взаєморозуміння між людьми і спільнотами, створення комунікацій); нормативна (формування, підтримка і впровадження норм у соціальне життя); ціннісна (встановлення, підтримка й розвиток цінностей, забезпечення ціннісних орієнтацій); контролююча (здійснення соціального контролю за діями людей, громадян, інститутів); функція протистояння (протистояння й контроль за діяльністю індивідів, спільноти й держави); функція критичного мислення (відображення та критика дій індивідів, спільнот і держави) [8].

Л.В. Томаш до функцій громадянського суспільства включає: функція адаптації (йдеться про корекцію процесу функціонування держави мирними, легітимними засобами); функція ціледосягнення (досягнення консенсусу в суспільстві); інтегративна функція (створення необхідних економічних, політичних, культурних умов для саморозвитку різноманітних і різнорівневих суб'єктів); функція відновлення структури і зняття соціальної напруги [10, С. 369].

Польський вчений Й. Форбріг виділяє п'ять основних функцій громадянського суспільства, зокрема: функція контролю за державною владою, функція вигідного посередництва, функція соціальної інтеграції, функція політичної соціалізації, функція надання послуг [5, С. 76–78].

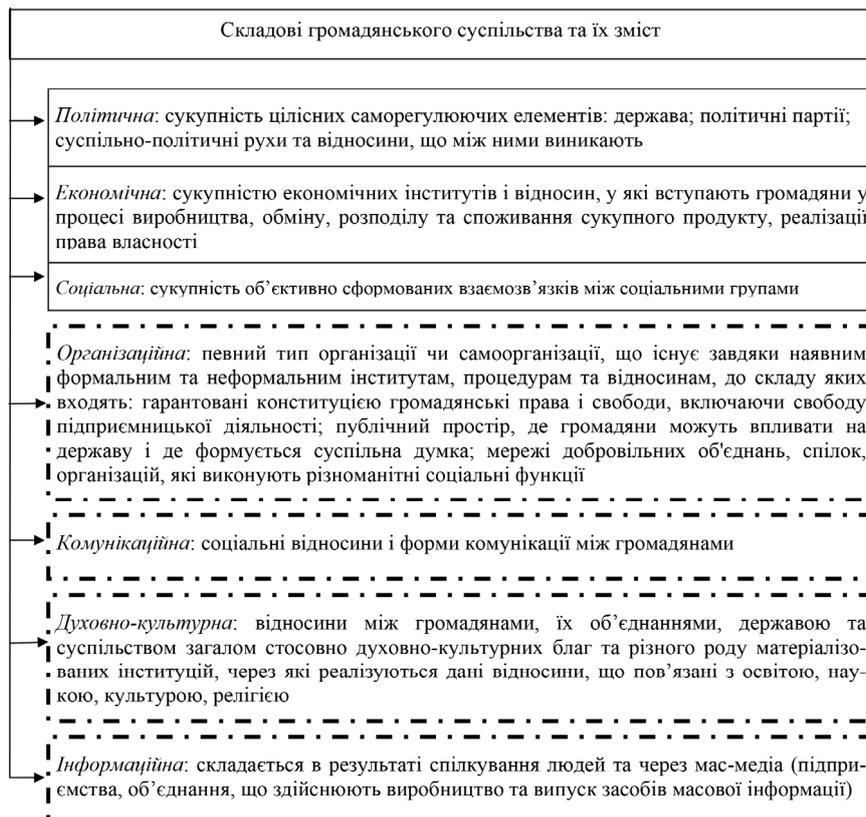
Автор, загалом, погоджується з вищезазначеними функціями відомих науковців, проте вважає за доцільне до функцій громадянського суспільства віднести правозахисну, інформаційну, ідеологічну та виховну функції.

Правозахисна функція виражається у наданні правової допомоги громадянам, що сприяє відображенню в їхній свідомості орієнтирів про можливість реалізації своїх прав та інтересів відповідно правових норм.

Таблиця 1

Визначення поняття «громадянське суспільство» [складено автором за [3; 6-8]

Автор	Громадянське суспільство - це..
Т. Гоббс	формування відносин між людьми в державі на підставі добровільної угоди; наявність верховної влади, що виступає гарантом дотримання угоди і безпеки громадян. Громадянське суспільство ототожнюється з терміном держава.
Дж. Локк	домовленість з іншими людьми про об'єднання у спільноту задля зручного, спокійного й мирного співжиття, надійного користування своєю власністю, а також більшої, ніж у тих, хто живе в суспільстві, безпеки.
Ж.-Ж. Руссо	суспільство, перетворене в державу за допомогою суспільного договору, народного суверенітету, загальної волі, які виступають джерелом справедливих законів, що їх всі дотримуються.
Ш. Монтеск'є	результат історичного розвитку, як ступінь історії після природного стану, сім'ї, героїчного часу, найважливіша гарантія від сваволі і диктатури.
Г. Гегель	система інститутів і відносин, яка знаходиться між сім'єю і державою; сфера задоволення потреб індивіда, яка ґрунтується на праці і власності, і містить у собі протиріччя багатства і злиденності.
І. Кант	громадянське суспільство засноване на таких апіорних принципах: свобода члена суспільства як людини; рівність його з іншими як підданого; самостійність члена суспільства як громадянина.
К. Маркс	сукупність економічних відносин, що відповідають виробничим силам і утворюють базис держави.
Дж. Александер	сфера, яка може бути аналітично незалежною, емпірично диференційованою і морально більш універсалістською порівняно з державою, ринком та іншими соціальними сферами.
А. де Токвіль	самостійна сфера міжлюдських взаємин.
Д. Ронні	форми асоціацій між індивідуумами, які не є частиною публіки, державного апарату, приватного, сімейного життя або атомістичного ринку.
Е. Дюркгейм	форма соціальної інтеграції людей.
М. Уольцер	простір вільних асоціацій індивідуумів, а також набір мереж взаємин, утворених на основі сім'ї, віри, інтересів та ідеології, що заповнюють цей простір.
Ю. Габермас	публічна сфера громадянської активності, яка характеризується відкритістю комунікації, використанням раціонального критичного мислення, концентрацією на суспільне благо, а не на приватні інтереси.
Дж. Коен, Е. Арато	сфера соціальної інтеракції між економікою і державою, що складається, насамперед, зі сфер найбільш близького спілкування (зокрема, сім'ю), об'єднань (зокрема, добровільних), громадських рухів і різних форм публічної комунікації.
А.Ф.Колодій	позначає структурно визначену, інституціалізовану підсистему суспільства зі специфічними, тільки їй притаманними, незалежними від держави, добровільними формами громадської активності й солідарності, з особливими культурними і навіть соціально-психологічними ознаками.
В. Липинський	це люди певної території, які не живуть за рахунок виконання державних функцій і не в змозі безпосередньо здійснювати свої бажання, застосовуючи силу фізичного примусу.
Е.В. Мамонтова	1) система самостійних і незалежних від державної влади суспільних інститутів, що забезпечують умови для реалізації інтересів та потреб індивідів і груп для функціонування та розвитку економічної, політичної, соціальної, культурної і духовної сфер життєдіяльності суспільства; 2) сфера самопрояву вільних громадян і добровільних асоціацій та організацій, які захищені на законодавчому рівні від прямого та опосередкованого втручання з боку державної влади; 3) сукупність суспільних відносин (морально-етичних, родинних, релігійних, національних, соціально-економічних, професійних тощо) поза межами владно-державних структур.
Ю. Михальський	приватні, неурядові та некомерційні організації, які мають мету, спрямовану на суспільне благо.
Д. Норт	включає в себе широкий спектр незалежних від держави організацій (добровільні неурядові та некомерційні організації громадян).
Т. Розова, В. Баркова	сукупність відносно автономних, авторитетних недержавних структур, що складають систему конструктивних противаг і стримувань для структур державної влади.
Ю.П. Сурмін	суспільство людей, які володіють повнотою прав та обов'язків громадян стосовно держави й повнотою прав та обов'язків держави стосовно громадян.
Ф. Шамхалов	1) система забезпечення життєдіяльності соціальної, соціокультурної і духовної сфер, їх відтворення і передачі їх цінностей з покоління в покоління; 2) система самостійних і незалежних від держави суспільних інститутів і відносин, до завдань яких належить забезпечення умов для самореалізації окремих індивідів і колективів, задоволення приватних індивідуальних чи колективних інтересів і потреб.

* Примітка: уточнено та доповнено автором

Рис. 1. Структура громадянського суспільства [запропоновано автором]

Інформаційна функція дозволяє інформувати людей про вимоги, що встановлюються державою, повідомляти про те, які вчинки й дії визнаються суспільно корисними, а які, навпаки, суперечать інтересам суспільства.

Виховна функція полягає у впливі права на волю, свідомість людей, вихованні в них поважного ставлення до права.

Стосовно ідеологічної, то вона покликана впроваджувати у життя суспільства ідеї гуманізму, пріоритету прав і свобод людини, ідей демократизму.

ВИСНОВКИ

Розглянувши історію розвитку підходів до визначення громадянського суспільства, автором розвинуто сутність дефініції «громадянське суспільство», а саме: це інститут незалежних від влади суспільних відносин, що функціонують на демократичних засадах, у процесі підготовки, прийняття рішень та контролі за їх виконанням вступає з державними органами в економічні, соціальні, культурні, духовні, правові й політичні відносини. Вдосконалено структурні елементи громадянського суспільства, що, на відміну від існуючих, додатково включають організаційну, комунікаційну, духовно-культурну та інформаційну складові. З'ясовано, що цінність і значущість громадянського суспільства мають ґрунтуватись на взаємодії різних функцій і враховувати правозахисну, інформаційну, ідеологічну та виховну функції.

Список використаних джерел

1. Бойчук М.А. Влада і громадянське суспільство: механізм взаємодії. К.: Атлант ЮЕМСі, 2007. 211 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української

мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ: Ірпінь, 2005. 1728 с.

3. Гребенюк Б.О. Теоретико-методологічні підходи до розкриття термінів «громадське суспільство» та «громадськість». Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 12. С. 125–131.

4. Дубас Н.Я. Поняття громадянського суспільства. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2011. № 4. С. 13–20.

5. Лотюк О. Функції громадянського суспільства в умовах євроінтеграції. Вісник Конституційного Суду України. 2014. № 5. С. 72–78.

6. Мерник А.М. Підходи до розуміння громадянського суспільства: шляхи становлення. Державне будівництво та місцеве самоврядування. 2011. Вип. 21. С. 148–160.

7. Саприкіна Н.В. Громадське суспільство в системі сучасних суспільно-економічних відносин. Економіка та держава. 2014. № 12. С. 29–31.

8. Скиба М.В., Шелудько В.Я. Теоретичні аспекти дослідження розвитку громадянського суспільства. URL: http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/2_2019/24.pdf

9. Тлумачний словник сучасної української мови / уклад. І.М. Забіяка. Київ, 2007. 512 с.

10. Томаш Л.В. Громадянське суспільство як система забезпечення життєдіяльності політичної, економічної, соціальної та духовної сфер. Часопис Київського університету права. 2012. № 2. С. 366–370.

11. Третяк С.М. Формування поняття «громадянське суспільство» в західній та українській політико-правовій думці. URL: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Tretyak_2002_1.pdf

References

1. Boichuk M.A. Power and civil society: the mechanism of interaction. Kyiv: Atlant UMC, 2007. 211 p. (in Ukrainian).
2. Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language / ed. V.T. Busel. Kyiv: Irpin, 2005. 1728 p. (in

Ukrainian).

3. Hrebeniuk B.O. Theoretical and methodological approaches to the disclosure of the terms «public society» and "public". *Investments: practice and experience*. 2018. № 12. pp. 125–121. (in Ukrainian).

4. Dubas N.Y. The concept of civil society. *Scientific Bulletin of Lviv State University of Internal Affairs*. 2011. № 4. pp. 13–20. (in Ukrainian).

5. Lotiuk O. Functions of civil society in terms of European integration. *Bulletin of the Constitutional Court of Ukraine*. 2014. № 5. pp. 72–78. (in Ukrainian).

6. Mernyk A.M. Approaches to understanding civil society: ways of formation. *State building and local self-government*. 2011. Issue 21. pp. 148–160. (in Ukrainian).

7. Saprykina N.V. Civil society in the system of modern

socio-economic relations. *Economy and state*. 2014. № 12. pp. 29–31. (in Ukrainian).

8. Skyba M.V., Sheludko V.Y. Theoretical aspects of the study of civil society. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/2_2019/24.pdf (in Ukrainian).

9. Explanatory dictionary of the modern Ukrainian language / ed. I.M. Zabiaka. Kyiv, 2007. 512 p. (in Ukrainian).

10. Tomash L.V. Civil society as a system of ensuring the livelihood of political, economic, social and spiritual spheres. *Journal of Kyiv University of Law*. 2012. № 2. pp. 366–370. (in Ukrainian).

11. Tretiak S.M. Formation of the concept of "civil society" in Western and Ukrainian political and legal thought. URL: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Tretyak_2002_1.pdf (in Ukrainian).

ЯЦЬКОВА

Руслана Вікторівна
ruslana15111999@ukr.net

УДК 336.717

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ СИСТЕМ
ПЕРЕКАЗУ КОШТІВ В УКРАЇНІ

БЛАЩУК-ДЕВ'ЯТКІНА

Наталя Зіновіївна
nataliya.blashchuk-
devyatkina@lnu.edu.uaANALYSIS OF THE ACTIVITY OF MONEY
TRANSFER SYSTEMS IN UKRAINEстудентка, Львівського
національного університету
ім. Івана ФранкаDOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2021.3\(1\).6](https://doi.org/10.37634/efp.2021.3(1).6)

к.е.н., доцент кафедри,

YATSKOVA Ruslana Viktorivna – student, Ivan Franko Lviv National University

BLASHCHUK-DEVIATKINA Natalia Zinoviivna – PhD in Economics, Associate Professor of department, Ivan Franko Lviv National University

У статті досліджено теоретичні аспекти поняття «система переказу коштів» та виокремлено їх поділ на певні види. Подано аналіз діяльності платіжних систем в Україні та обґрунтовано необхідність їх розвитку. Визначено, як система переказу коштів має позитивний вплив на економіку загалом. Проаналізовано переваги та недоліки систем переказів коштів зі сторін банку, країни та користувачів, а також надано рекомендації стосовно застосування основних чинників, що сприятимуть вдосконаленню цих систем.

* * *

The paper explores the theoretical aspects of the concept of a “system of funds transfer” and highlights their division into certain types. An analysis of the activity of payment systems in Ukraine was given and the necessity of their development was substantiated. It is determined how the system of money transfer has a positive impact on the economy in general. The advantages and disadvantages of money transfer systems were analyzed and recommendations have been made regarding the application of the main factors that will contribute to the improvement of these systems.

All of the above is the purpose of this paper.

The results of the conducted research show that now transfers through payment systems are becoming increasingly popular, but market development will depend entirely on several key factors: the development of infrastructure, legislation, and finance.

In conclusion, we can say that payment systems play one of the most important roles in the modern economy. They provide economic entities with the opportunity to make payments on liabilities that arise in the course of economic activity, and the rational organization of payment systems contributes to the smooth functioning of the financial sector. Reliable and efficient payment systems are a guarantee of the stable functioning of both the country's banking system and the economy in general.

Ключові слова: платіжна система, переказ коштів, грошовий оборот, транзакція, банківська діяльність, ідентифікація та верифікація клієнта

Keywords: payment system, money transfer, money turnover, transaction, banking, customer identification and verification

ВСТУП

Еволюція банківського сектору призвела до збільшення обсягів грошового обороту, покращення контролю грошового обігу, зменшення ризиків. Тому доцільним стало використання електронних грошей, створення систем електронних платежів та розрахунків. Позитивним є те, що здійснення операцій грошового обігу не обмежується лише кордонами України, а дозволяє здійснювати перекази коштів майже в усі куточки світу, що значно збільшує прибуток банку як прямого учасника міжнародної платіжної системи, тим самим збільшуючи ВВП держави та надає можливість фізичним та юридичним особам користуватись цими послугами легко та без значних витрат.

Постійний розвиток інформаційного середовища, спостереження за досвідом розвинених країн, де раціональна організація платіжної системи сприяє вдосконаленню грошово-кредитних відносин, забезпеченню розвитку національного господарства, ефективному функціонуванню фінансової сфери в цілому спонукає до аналізу діяльності платіжних систем, а також визначення сучасного стану їх функціонування, що зумовлює актуальність обраної теми та доцільність про-

ведення досліджень.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Загальні засади функціонування платіжних систем в Україні регулюються Законами України «Про Національний банк України», «Про банки й банківську діяльність», «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» [1].

Питання, що стосується платіжних систем розглядали такі українські науковці: Н.О. Коваль, М.В. Борщ, В.Є. Волохата, А.А. Чубенко, О.О. Прокопенко, О.В. Рудинська, Н.А. Єрохіна та ін.

Даної теми у своїх працях торкалися також зарубіжні вчені: Р. Глен Габбард, М.Р. Енг, Е.М. Долан та ін.

У працях наведених вище представників викладено основні теоретичні засади, багато проблем функціонування платіжних систем, перспективи їх трансформації, проте дуже мало уваги приділено саме аналізу діяльності вітчизняних та міжнародних платіжних систем в Україні. А саме розкриття цього питання дасть змогу проаналізувати вплив платіжних систем на банківську діяльність в Україні та економіку загалом, порівняти рух коштів у межах нашої держави з трансграничним рухом коштів, розглянути ди-

наміку співпраці України з іноземними державами у розрізі платіжних систем переказів коштів.

МЕТА статті – теоретичне обґрунтування систем переказів коштів, аналіз їх діяльності в Україні, визначення впливу на банківську систему. Також планується розглянути проблеми платіжних систем переказів зі сторін банку, країни та користувачів, а також визначити напрями удосконалення цих систем.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У процесі дослідження застосовувалися такі загальнонаукові і спеціальні методи пізнання, як термінологічний метод, метод аналізу та синтезу, узагальнення та порівняння.

Інформаційною базою дослідження стали наукові праці вітчизняних учених, законодавство України, статистичні дані Національного банку України та матеріали наукових конференцій.

РЕЗУЛЬТАТИ

Віртуалізація та електронізація платежів в економіці зумовили звуження сутності поняття «платіжна система» як одного із найважливіших понять фінансового ринку взагалі та банківської системи зокрема. У Законі України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» платіжна система визначається як платіжна організація, учасники платіжної системи та сукупність відносин, що виникають між ними при проведенні переказу коштів [1].

Також платіжну систему можна визначити як набір платіжних інструментів, банківських процедур і, як правило, міжбанківських систем переказу коштів, поєднання яких забезпечує грошовий обіг разом з інституційними та організаційними правилами та процедурами, що регламентують використання цих інструментів та механізмів [2].

В Україні виокремлюють наступні види платіжних систем:

- Державна платіжна система («Простір»);
- Платіжна система, платіжною організацією якої є банк: TELEGRAF (АТ «ПРАВЕКС-БАНК»), PrivatMoney (АТ КБ «ПРИВАТБАНК»), «ГЛОБУС» (АТ «КБ «ГЛОБУС»), MY TRANSFER (АТ «Ощадбанк»);
- Платіжна система, платіжною організацією якої є небанківська установа (MOSST Payments, «Поштовий переказ»);
- Міжнародна карткова платіжна система: MasterCard, Visa;
- Міжнародна система переказу коштів: INTEL-EXPRESS, RIA, MoneyGram, Western Union;
- Внутрішньобанківська платіжна система: «Замить» (АТ «УКРСИББАНК»), EximCash (АТ «Укр-ексімбанк»), Unite Express (ПАТ «ЮНЕКС БАНК») [3].

Усі перелічені системи виконують функцію передачі потоку інформації, який містить деталі платежу і безпосередньо переказу грошових коштів, проте цей поділ є не випадковим, адже кожна із груп має свої особливості.

Слід зазначити, що на початку другого кварталу 2020 р. діяла 41 система переказу коштів, з яких: 32 системи, створених резидентами, 9 систем, створених нерезидентами. У 2018 р. цифри були наступні: послуги надавали 35 систем переказу коштів, з яких: 28

систем, створених резидентами, 7 систем, створених нерезидентами, у 2019 р. було зареєстровано 39 платіжних систем переказу коштів, з яких: 31 система, створена резидентами, 8 систем, створених нерезидентами [4 – 6]. Тобто за останні три роки прослідковується тенденція зростання кількості платіжних систем переказу коштів, що є позитивним явищем, оскільки це збільшує швидкість та надійність платежів в економіці, що сприяє зростанню динамізму життя фізичних та юридичних осіб, розвитку інноваційних технологій.

За допомогою платіжних систем переказів коштів здійснено трансакцій:

- в межах України – 5 541 млн дол. США у 2018 р., 7 679 млн дол. США у 2019 р., 4 551 млн дол. США за I півріччя 2020 р.;
- за межі України – 294 млн дол. США у 2018 р., 398 млн дол. США у 2019 році, 212 млн дол. США за I півріччя 2020 р.;
- в Україну – 2 301 млн дол. США у 2018 р., 2 271 млн дол. США у 2019 р., 1 187 млн дол. США за I півріччя 2020 р. [6].

Оскільки за 2020 р. подано інформацію лише за I півріччя, то розглянемо графічно дані показники за 6 місяців кожного року, аби провести точне порівняння даних.

На рис. 1 за останні три роки чітко прослідковується тенденція зростання кількості переказів коштів із кожним наступним роком у межах України. Це є позитивним явищем, оскільки чим більше користуються цим продуктом, тим більший прибуток буде у банків та небанківських установ, а тому й більший ВВП країни, що свідчить про розвиток економіки загалом.

На рис. 2 можна побачити, що Україна залишається країною-реципієнтом транскордонних переказів. Упродовж I півріччя 2020 р. сума коштів, отриманих в Україні з використанням міжнародних систем переказу коштів, майже в п'ять разів перевищує суму коштів, відправлених за її межі, але, не зважаючи на це, з кожним роком чітко прослідковується зростання кількості відправлених переказів з України закордон.

Також вищенаведені дані показують, що набагато більше користуються попитом перекази всередині держави, аніж транскордонні.

Впродовж 2018–2019 рр. ТОП – 5 країн, з яких здійснювались перекази в Україну залишались незмінними: США, Італія, Ізраїль, Російська Федерація та Польща, проте у 2020 р. на зміну Польщі стала Німеччина.

Ситуація з країнами, у які українці відправляли кошти наступна: протягом 2018–2019 рр. ТОП-5 країнами були Російська Федерація, Китай, Грузія, Азербайджан, Узбекистан. У 2020 р. замість Китаю та Узбекистану переказ коштів здійснювався в Туреччину та Польщу.

Найбільш популярними міжнародними платіжними системами (МПС), через які здійснюються транскордонні перекази залишаються Western Union, MoneyGram, IntelExpress та RIA. Лідером серед цих МПС завжди був і залишається Western Union. Через дану систему здійснюється понад 55 % трансакцій у

розрізі всіх МПС [4 – 6].

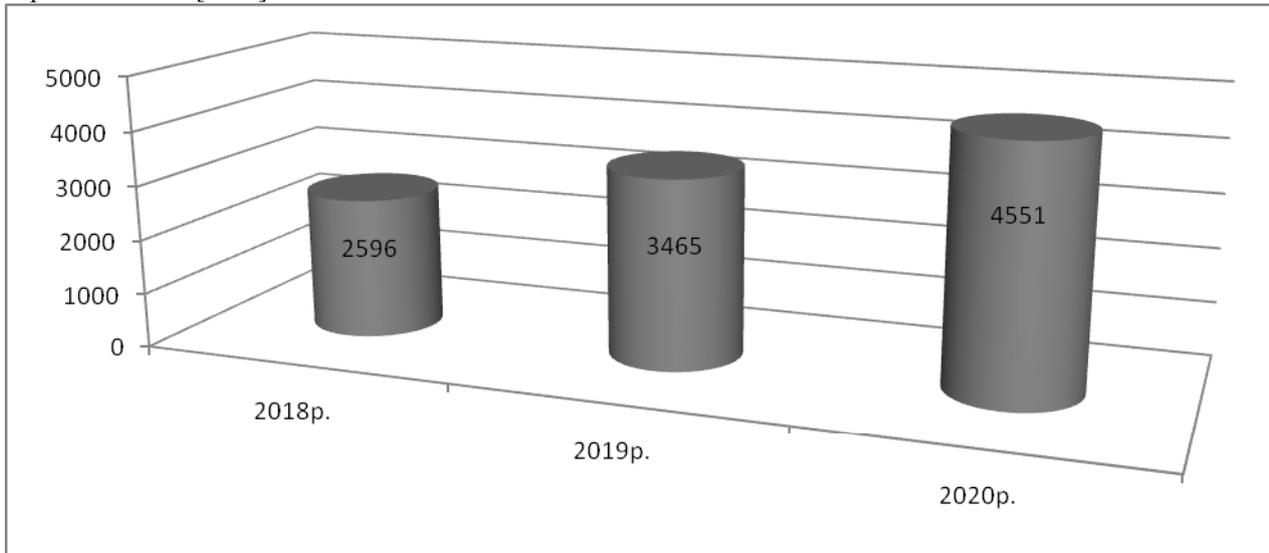

Рис. 1. Переказ коштів у межах України за 6 місяців 2018-2020 рр., млн дол. США [розроблено автором на основі джерела [6]]

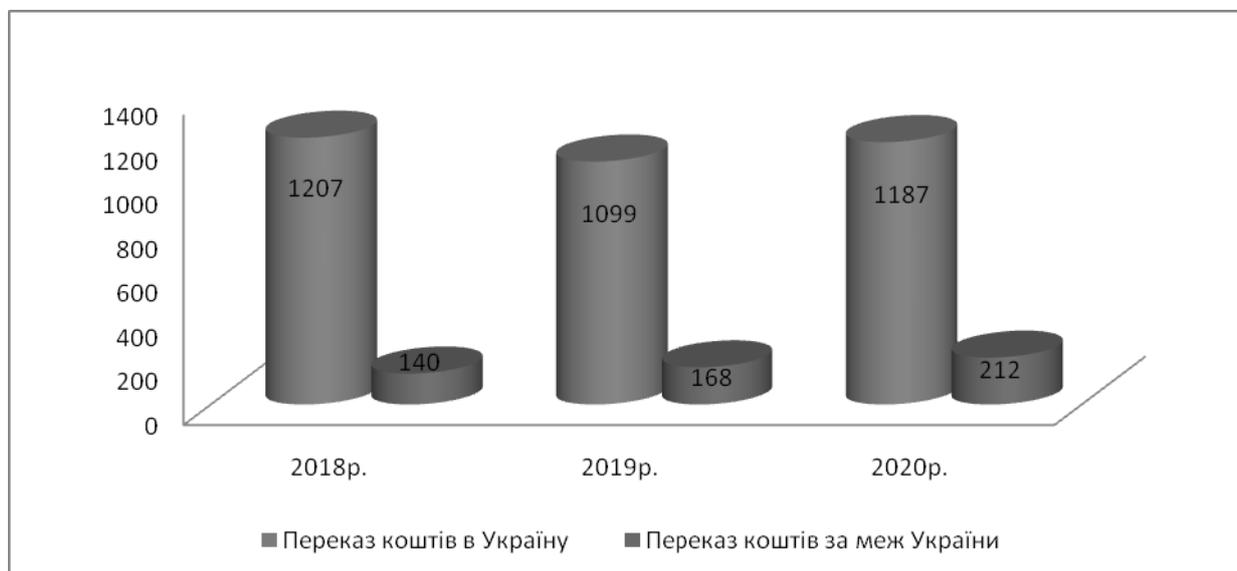

Рис. 2. Переказ коштів в Україну та за її межі за 6 місяців 2018-2020 рр., млн дол. США [розроблено автором на основі джерела [6]]

Не зважаючи на загалом стабільне й динамічне зростання кількості переказів коштів через платіжні системи, що свідчить про їх розвиток, існує низка недоліків, які можна розглядати з боків клієнтів, банків та країни.

Головними недоліками для клієнтів є:

- сплата комісії за переказ;
- обмеження в сумі;
- черги у касах, некомпетентність деяких працівників (якщо відправка/виплата переказу коштів відбувається через банківські установи);
- повернення/ затримка переказу в разі, якщо клієнт не пройшов внутрішню ідентифікацію клієнта у системі;
- неможливість відправки/отримання переказу, якщо клієнт не пройшов верифікацію в банку;
- збій у системах переказів, що спричиняє затримку коштів у платіжній системі.

Проте існують і переваги. Серед основних можна

виокремити:

- швидкий переказ коштів без значних зусиль;
- можливість отримання інформації про статус переказу;
- можливість відправки коштів віртуально, або з банку на поточний рахунок клієнта;
- мала ймовірність ризиків, які можуть виникнути під час переказу коштів;
- контроль витрат;
- здійснення переказів згідно із законодавством України та програми фінансового моніторингу кожної платіжної системи, що майже унеможливило шахрайство та робить відправку/отримання переказу безпечним (якщо є дотримання всіх вимог).

Якщо розглядати позитивні сторони для банків, то головною перевагою є, звичайно ж, отримання немалого прибутку (особливо якщо банк має субагентів). Для порівняння: середнє відділення банку може за місяць отримати приблизно 70 000 грн, а здійснюючи

перекази коштів через платіжні системи, банківська установа може отримати близько 200 000 грн за той же період.

Негативним для банківської установи є формування щоденної звітності за переказами, бюрократія з документацією, збір у програмах, відповідальність за виплату/ відправку переказу.

Якщо говорити про державу, то тут перевагою є вдосконалення грошово-кредитних відносин, забезпечення розвитку національного господарства, ефективне функціонування фінансової сфери загалом. Недоліком для країни є лише постійне внесення змін у законодавство.

Однаково багато є переваг та недоліків, якщо розглядати їх у розрізі клієнта, банку та держави, але якщо взяти з цього лише найбільш глобальну складову – державу, то можна прийти до висновку, що все ж використання платіжних систем переказу коштів є більше позитивним, ніж негативним.

ВИСНОВКИ

Платіжні системи відіграють одну з найбільш важливих ролей у сучасній економіці країни. Вони забезпечують суб'єктам економічної діяльності можливість здійснення розрахунків за зобов'язаннями, які з'являються у процесі господарської діяльності, а раціональна організація роботи платіжних систем сприяє безперебійному функціонуванню фінансового сектору країни загалом і прискорює здійснення платежів у міжнародних і національних напрямках. Надійні й ефективні платіжні системи є гарантією стабільного функціонування як банківської системи країни, так і економіки загалом.

Аналіз діяльності платіжних систем переказів показав, що зараз цей продукт набирає все більшої популярності, проте розвиток ринку повною мірою залежатиме від декількох ключових чинників:

- по-перше, від розвитку відповідної технологічної платіжної інфраструктури;
- по-друге, від подальшого розвитку законодавства у сфері регулювання ринку, припинення шахрайства, захисту прав споживачів;
- по-третє, від підвищення якості послуг і маркетингової активності компаній, що надають дані послуги;
- по-четверте, від розвитку цифровізації у фінансовій сфері.

Якщо вищеперелічені дії будуть виконані належним чином, то перспективи розвитку даної сфери очевидні, а тому й розвиток економіки також.

Список використаних джерел

1. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України за станом на 3 лип. 2020 р. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14#Text>
2. Платіжна система України та стратегія її розвитку. URL: <https://www.bestreferat.ru/referat-216752.html>
3. Розширений пошук платіжних систем, учасників та операторів послуг платіжної інфраструктури. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/payments/payment-systems>
4. Діяльність в Україні систем переказу коштів. Національний банк України. 2018 р. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/paper/PS2018.pdf?v=4
5. Діяльність в Україні систем переказу коштів. Національний банк України. 2019 р. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/paper/PS_oversayt_per_kosht_graf_2019.pdf?v=4
6. Діяльність в Україні систем переказу коштів. Національний банк України. 2020 р. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/paper/PS_oversayt_per_kosht_graf_2020-H1.pdf?v=4

References

1. About payment systems and funds transfer in Ukraine: Law of Ukraine as of July 3, 2020 / The Verkhovna Rada of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14#Text> (in Ukrainian).
2. Payment system of Ukraine and its development strategy. URL: <https://www.bestreferat.ru/referat-216752.html> (in Ukrainian).
3. Advanced search of payment systems, participants and operators of payment infrastructure services. National Bank of Ukraine. URL: <https://bank.gov.ua/ua/payments/payment-systems> (in Ukrainian).
4. Activity of money transfer systems in Ukraine. National Bank of Ukraine. 2018 p. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/paper/PS2018.pdf?v=4 (in Ukrainian).
5. Activity of money transfer systems in Ukraine. National Bank of Ukraine. 2019 p. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/paper/PS_oversayt_per_kosht_graf_2019.pdf?v=4 (in Ukrainian).
6. Activity of money transfer systems in Ukraine. National Bank of Ukraine. 2020 p. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/paper/PS_oversayt_per_kosht_graf_2020-H1.pdf?v=4 (in Ukrainian).